

JOSEPH GUDIOL Y CUNILL, PBRE.

EL CULTA A L'IMMACU-
LADA CONCEPCIÓ
EN LA SEU DE
VICH

VICH—TIPOGRAFIA BALMESIANA, CIUTAT, 4—TELÉFON 183

M. G. 19.8.24.2981. cat. d. r. / s. d. Gud

JOSEPH GIBSON & CO. LTD.

THE LANCET

1914

1914

1914

1914

JOSEPH GIBSON & CO. LTD.

EL CULTE A L'IMMACULADA CONCEPCIÓ EN LA SEU DE VICH

Fins que es ben entrat el segle XIV no trobem pas la mes petita indicació de que en la Catedral vigatana se solemnís el privilegi gloriós que l'Omnipotent concedí a la Dona que havía escullida per a serli Mare, fentla immune de pecat original en el primer instant de sa concepció. Mes encara podem dir que no's troba notícia de que en l'Esglesia vigatana, ans de mitjans del mil trescents fos, objecte d'una commemoració especial la diada que's considerá com a aniversarial de la en que la Verge Santíssima fou concebuda o engendrada.

Els mes antichs martirologis-necrologis a us de la Seu de Vich, corresponents als segles X y XI, no fan pas esment de res relacionat ab Maria, ni als 8 de Desembre, data en que, per referencia a la del 8 de Setembre (festa de la Nativitat), celebravan la concepció algunes iglesies orientals; ni en la diada del 9 del meteix Desembre, en la que la colfan molts pobles orientals, ab un culte en el que hi jugava bona part un curiosíssim llegendari, que arribá a influir en el llibre sagrat dels mahometans y que s'introduhí després en la agiografia llatina. Y es de notar aquell mutisme dels mes antichs llibres litúrgichs vigatans, per quan hi es en alguns d'aquestos la menció de la diada en que fou engendrat el Sant Precursor del Mesies (1).

La única alusió aprofitable que sabem referent al gloriós privi-

(1) Veure en el codex XLII (sigles X y XI) en el XLIII (del any 1061), y en el XLVI (sigle XIV), als VIII de les kalendas d'Octubre, senyalada la *Conceptio sancti Johannis*. Ara els manuscrits son visibles en el Museu Episcopal de Vich. No parlan de la Concepció mariana ni els dos missals del segle XI, ni el del XIII que te el mateix Museu. Tampoch la *Consuetudo* d'Andreu d'Almunia, de principis del segle XIII.

legi de Maria podriam tréurela d'un *Prosari* que pertany a la Cathedral vigatana, y cal atribuhir als anys del XI, en el que, entre les composicions rimades y anotades pel cant, dedicades a la festa *Sancte Marie* (o sia a la nativitat) n'hi ha una en la que's llegeix:

Patris summi quam elegit proles deica ut assumeret carnem sacrosantam ex virginis carne incorrupta (1).

Mes gran valor demostratiu te per nostra investigació, com a referencia la mes allunyada a nosaltres, la que llegim en un codex del any 1357, que porta una llista de festes en les que el Procurador del Capítol de Vich devia donar distribució doble als canonges prebendats que intervinguessen al chor. Aleshores, no ja equiparantla a la solemnitat del titular de la Seu, en que's donavan onze sous, ni posantla com una de les setze festivitats d'alguna importancia, en que's devian entregar quatre sous; sino, enumerantla entre les quaranta set diades en que tocavan unicament dos sous, hi ha *in festo Conceptionis Sancte Marie* (2).

Es de notar que, en 1342, la festa encara no seria establerta en la Seu vigatana. Una constitució, de 24 de Maig de dit any, al senyalar dos sous als canonges que intervinguessen en el chor, en vuyt de les solemnitats mes preeminents, y dotze diners als que fossen presents en trenta vuyt altres solemnitats, no fa pas alusió a res pertanyent a la diada de la Concepció (3). Aixó indica que fou a mitjans de la catorzena centuria quan s'introduhi alguna solemnitat en la commemoració del concebiment de Maria, notantse aquest fet en alguns códices liturgichs vigatans, fets ab anterioritat de mitx sigle XIV, en els que s'hi troba com una afegidura tal commemoració (4). Sols els manuscrits posteriors als anys de 1350 portan inclosa tal referencia (5).

(1) No cal negar que l'incorruptió aquí podria aludir a la virginitat no perduda per Maria en la Encarnació.

(2) Arx. Cap. de Vich: Volum rotulat *Cosas notables de la Iglesia de Vich* (Vol. 30 dels *Papeles Varios*, en 4.º del Canonge Ripoll, fol. 36.)

(3) Arx. Cap. Vich: *Liber II vitæ*, fol. XCII. Als 3 de Setembre de 1348, aixó fou modificat, sens que'l nou estatut afegís res a lo que estudiem (Vid. *Lib. II vitæ*: fol. CV ver. y *Lib. III*, fol. XII vers. *Liber constitutionum*, 254.)

(4) Aixís se veu en el martirologi XLVI: *eodem die Conceptio sancte virginis marie* (fol. 81). Lo mateix passa en el calendari, que va al comens del breviari C, en que ab lletra ja ple sigle XV s'hi anotà: *conceptio Sancte Marie festum majus cum octavis maioribus*.

(5) Vegis el breviari CVI, que si porta indicada en el calendari *conceptio Sancte Marie*, inclou la adició posterior: *fiunt octava majores*. El breviari CVIII, encar del sigle XIV, du la indicació *conceptio Sancte Marie*, ab la afegidura: *III lectiones*, sempre en el calendari y no en el cos del volum.

Per aquestos mateixos temps es quan una festa dedicada a la Concepció anà prenent importància en altres seus catalaanes. Potser fou per efecte de les doctrines lulianes, ja que el Doctor Il·luminat, desde l'any 1272 se constituí en incansable apòlogista del privilegi immaculat (1). A Barcelona, ja als 4 de Novembre de 1281, el dom major Bertran de Molins demanà al Bisbe Arnau de Gurb l'institució de la festa de la Concepció de Maria, per la que disposà lo convenient per la dotació (2). A Girona, en la seu, la fundació fou en 1330, a instància del canonge Arnau de Monrodon (3). A Elna se fa deu anys mes tard (4). Es en 1372 quan trovem notícies referents a Tarragona (5), y en 1387 quan n'apareixen de Tortosa (6). El Concell de Cent de Barcelona volgué, ja en 1390, que el 8 de Desembre fos colt *com lo diumenge* (7) y el Rey Joan I, en 1394, prohibí la predicació contra el privilegi de Maria (8). El Capítol de la Seu d'urgell ordena la solemnitat en 1400 (9), y a Barcelona la *Confraria de la Casa del Senyor Rey* que havia adoptat l'invocació de *la molt sancta e molt pura Concepció* ja en 1397, feu la festa en la Catedral desde 1404 (10).

De la Seu de Vich no'n coneixem cap constitució especial que determini l'origen de la festa, essentnos impossible puntualisar quin fou determinadament l'origen de la solemnitat mariana (11). Lo que es possible detallar millor es quan se feu en la iglesia episcopal vigatana un altar dedicat a la Concepció. Consta que,

(1) Salvador Bové, Pròlech al tractat del B. Ramon Lull *De Immaculata Virginis Conceptione*.

(2) Nota de Mossen Joseph Mas.

(3) *Reportori* del Arxiu Capitular de Girona, I, fol. 12. Villanueva: *Viage Literario*, XIII, pág. 214. — La Canal y Merino. — *España Sagrada* XLIV, apénd. XXX.

(4) Monsalvatge: *Noticias Históricas*, XXII pág. 256. Vid, per 1377, *Marca Hispánica*, col. 1467.

(5) Villanueva: XX, pág. 6. — Vid. Morera: *Boletín Arqueológico*. Any IV, Núm. 16 (Tarragona, 1904).

(6) Villanueva: V, págs. 103 y 344. — O Callaghan: *Episcopologio*, pág. 128.

(7) Manual de Novells Ardiets. Francesch Carreras y Candi, en el Calendari Catalá den J. B. Batlle (1498, p. 20 a 72).

(8) Flita: *Panegírico de la Immaculada Concepción*. — *Memoria y colección diplomática*.

(9) Villanueva: XI p. 126.

(10) Flita: Docs XII, XIII y XVIII. — Vid. Villanueva XVIII, p. 26. — Vid. Gazulla: *Los Reyes de Aragón y la Purísima Concepción de María Santísima* (Bol. de la Real Acad. de Buenas Letras de Barcelona, vols. III y IV).

(11) L'haverhi un dels calendaris ja citats ab l'indicació de que la solemnitat era de tres lliçons. fa suposar que's deya l'ofici de comú per les festes menors de la Mare de Deu, tal com ve senyalat en la mes antiga de les consuetes (Arx. Cap. cal. IX, fol. 195). Aquest ofici ja fou abolert en 1410 com a propi dels dissaptes, quedani sols el de nou lliçons Secret. Capit: *Liber i Porterii*: fol. 196.

en la solemne reunió capitular de 28 de Maig de 1344, el Cavaller Francesch de Malla, junt ab el beneficiat Galcerán de Sala, demana permís per edificar una capella en el claustre nou o gòtich de la Catedral, sots l'invocació del Sant Esperit y Sant Honorat, lo que fou concedit, senyalant per aixó el lloch al costat del solar ahont hi havia l'altar de les onze mil Verges, en la part de llevant, ahont hi habian els llochs comuns, y tocant a la casa del Monjo menor. Se fixava que els seus concessionaris devian assegurar els rédits necessaris per la sustentació d'un rector y a mes la fundació de dos aniversaris (1). Ab tot y l'acort, la capella no tirá endavant, y l'altar del Sant Esperit, si s'alçá, fou en l'aula capitular; juntantse l'advocació de Sant Honorat a la de Santa Agnès, que s'uniren al altar de la Nativitat que hi havia ja en l'interior de la Catedral. Y el lloch de la capella concedit als citats Malla y Sala, als 22 de Juny de 1355, fou adjudicat al ardiaca Bernat de Fines-trers perque hi fes una capella *bonam et pulchram prout decet ipsius claustris novi* (2). Tampoch aleshores tirá endavant la realització de l'obra de la capella del Ardiaca; fentse, per lo que's veu nova concessió del solar al canonge de Mallorca Pere de Soler, oriunde de Vich. Aquest el dedicá a la Concepció.

En els llibres capitulars de finals del sigle XIV, sens dubte a causa de ses llacues, no hi hem pas pogut veure puntualizada l'época de que el capitol vigatà feu la concessió del lloch de la capella al canonge mallorquí. No obstant aquesta queda datada pel document ab que dit Pere de Soler, a 27 de Setembre de 1387, fundá el benefici de la Concepció de Maria en la capella tantes vegades adjudicada. Per dit document sabem que, als 14 dels mateixos mes y any, se sentaren els preliminars per l'establiment del benifet que devia restar *in Capella novissima constructa apud Capellam Undecim Milia virginum claustris novi Sedis, cum consensu ac voluntate Reverendi domini Episcopi vicensis seu eius vicarii ei concessa*. Sabem pel mateix escrit les cláusules del acort que, per la concessió de la capella, que aleshores era ja en bona part bastida per l'obra de la Seu, hi hagué entre Capitol y el Soler. Val la pena de ferles conèixer, tal com aleshores foren redactades:

«Primo, concedatur et detur eidem petro de solerio Capella novissima constructa apud capellam undecim Milia virginum claustris novi sedis vicensis.

(1) A. C. *Liber I Vitae*, fol. 106.

(2) A. C. *Liber II Vitae*, fol. 126 ver.

«Item, quod dicta capella bene compleatur superius si indigeat expensis dicte fabrice, taliter quod nos ploge sec diruatur.

«Item, quod dictus petrus possit apponere suis propriis expensis duo vel tria signa des soler vel plures, cauats siue pintats in lapidibus dicte Capelle.

«Item, quod liceat dicto petro apponi seu affigi facere carnerium lapidis in pariete dicte capelle in quo possit tumulari ossa dicti petri post eius obitum. Et etiam in terra plana prope altare dicte capelle possint recondi ac mlti ossa patris et matris et aliorum de parsentela ac affinitate dicti petri, specialiter Raimundi de solano civitatis vicensis, et aliorum quos ipse petrus seu beneficiarius dicte capelle voluerint, dum tamen dicte capelle aut eidem beneficio aliquid erogaverint.

«Item quod dicta fabrica teneatur suis expensis pintare clauem lapidis dicte capelle: quan duo alie claves dicti clausiri noui pintabuntur, et interim det lapides picatas et mortar totum quod necessarium fuerit ad pavementum dicte capelle et altaris nisi lapidem superiorem altaris.

«Item quod nullus possit seu liceat facere aut fabricari tumulum seu tumula sine licencia ac voluntate ipsius petri in dicta capella nec instituere beneficium nisi solverit eidem petro seu eius beneficiario medietatem quinquaginta librarum et medietatem valoris rexarum construendarum infrascriptarum et omnium aliorum ornamentorum ac espensarum dicte capelle, qui beneficiatus dicti petri teneatur totam dictam quantitatem pecunie convertiere in redditibus sui beneficii, et etiam habeat et retineat omnem prerrogativam et honorem quod debet habere primus beneficiatus de more similibus capellis dicte sedis.

«Item quod fiat festum solepne ac majus duplex festum conceptionis seu santificationis Beate Marie, quod celebratur VIII die mensis decembris quolibet anno in dicta sede vicensi, sub invocatione cuius erit altare dicte capelle, que solemnitas festi fiat in omnibus prout est assuetum in dicta sede in festo Nativitatis beate Marie. Et etiam fiat totum officium proprium vel dicte nativitatis beate Marie nisi oratio propria dumtaxat dicte conceptionis set tamen ubi dicitur Nativitas beate Marie dicatur conceptio sen santificatio.

«Item dictus petrus dat amore dei ac matris sue dicto operi seu fabrice dicti clauistri in recompensatione espensarum dicte capelle quinquagenita libras infra duas soluciones. Medietas autem dicte quantitatis solvatur prima die Mensis aprilis primo venienti. Et al-

tera medietas in festo proxime venienti beate Marie mensis septembris subsequencie.

«Item etiam dictus petrus teneatur facere rexes de ferre coram dicta capella et quod sint perfecte tempore infrascripto quo suscipietur dicta solepnitas festi.

«Item quod dicta solepnitas dicti festi conceptionis incipiat infra quadriennium proxime venturum, siue dictus petrus in humanis extiteri siue non (1).»

El benifet de la Concepció de la Verge Maria fou establert pel honorable Pere de Soler ab residencia y celebració de missa diaria, a més de sufragis pel be del fundador y sos benefactors, debent el rector de la prebenda cuydar de la llantia. En la capella debía erigirshi y construhir altar *sub invocatione Conceptionis seu sanctificationis beate marie, de qua fiat festum VIII die Mensis decembris anno quolibet et magna solempnitas de repich de senys e descales, et omnia alia aparamenta prout est assuetum in festo Nativitatis beate marie* (2). Per la sustentació de tot y per la retribució de tothom que intervingués, el Pere de Soler assegurava cantitats suficients, y adjuntava al benefici els bens d'altre de la meteixa catedral, que havia ja fundat sots invocació de Santa Catherina, que quedava abolert (3). A 9 d'Octubre de 1399, dit Soler encara, volgué donar nova assegurança al benefici (4), lo que no descuydá pas en el testament fet en el día abans. Per aquest sabem que el testador confirmava sa voluntat d'ésser enterrat a Vich, en la capella de la Concepció, per lo que prevenia y detallava taxativament que, si la mort li vingués a Mallorca, se'l enterrés en la capella del *Corpus* de aquella seu insular, traslladantse els seus ossos al cap d'un any a Vich, *ad ecclesiam sedis vicensis, et recondantur satis honorifice in tumba lapidea, jam suffixa in capella mea quam sub invocatione conceptionis beate Marie fabricari feci in claustris novis dicte ecclesie, in qua beneficium institui et dotaui* (5).

(1) C. F. *Liber B. Communis*, del Notari Nicolau Matheu, plech en 4. art inclós en el volúm.

(2) El document afegeix: *prout laciis continetur in concesione predicta de dicta capella eodem primo facta*.

(3) C. F. *Lib. B. Communis*, 1307, ja citat.—Arx. Mem. Episc. *Visites 1556*, del Bisbe Moya.

(4) C. F. *Manual 1397—1405*, de Nicolau Matheu.

(5) Arx. Cap. de Vich: Calaix 7; lletra E, núm. 31.—Degué ser el primer beneficiat de l'altar de la Concepció un Martí de Soler, qui tenia la prebenda ja a 15 d'Octubre de 1399 (C. F. *Manual 1397—1405*, de Nicolau Matheu).

El Pere de Soler, canonge de Mallorca, com si ab lo dit no ha-
gués fet prou, als 10 de Octubre del meteix any 1399, encara fun-
dá, en companyia d'una seva germana, dita Margarida, viuda den
Ramon de Sala (1) un benifet senzill (o mellor capellanía) en el me-
teix altar de la Concepció y sots la advocació igual a la del altre (2).

La familia Soler no deixá pas desatés l'altar del claustre nou
de la Seu de Vich. Un Joan Soler, possessor del anterior benefici,
junt ab sa germana Eularia, esposa del sabater vigatá Jaume de
Prat, fundá altre benifet de la Concepció, segons encárrech que'ls
feu el Doctor en Dret y oncle seu Pere de Soler, per medi del tes-
tament de aquest, fet als 25 de Juliol de 1441 (3). El tal Pere de
Soler, era a la vegada nebot y herzu del Canonge de Mallorca
del meteix nom, possehint el benifet fundat per aquest y també, al
menys desde 1417, la rectoria de Sant Andreu de Gurb (4).

Mentrestant l'altar y capella de la Concepció s'havían anat
arreglant. Coneixem d'ells un inventari descriptiu, fet als 20 d'Abril
de 1433, que volem copiar:

«Et altare dicte capelle cum quinque pannis lineis.

Item copertorium de pelle vermella cum signo crucis deaurata
de oripello et in fronte erat ymago beate Virginis Marie de oripell
ab diversos brots de oripell.

Item, corporalia linea siue de li cum suo notabili coopertorio
cirici vermilev cum signo de Jeshus in medio, de filo deaurato et
liuido et cum quatuor signis de solerio in quolibet quantono.

Item, unum quandelabrum fusti largum ad ponendum in altari
candelas.

(1) Fou instituïda hereua de son marit, per testament autorisat pel notari vigatá
Galcerán de Vila, als 5 d'Abril de 1388 (C. F. *Manual 1397-1405* del notari Matheu; docu-
ment de 21 de Juliol 1399).

(2) C. F. *Manual 1397-1405* del notari Matheu.—A. Mensa Episcopal: *Visites del
Bisbe Copons*, a 2 Abril de 1666.—A 22 Desembre, morta ja la Margarida, fou donada pos-
sessió d'aquest benefici al clergue Joan de Soler (C. F. *Manual R.* del notari Antoni Fe-
rrer, fol. 235). Aquest document diu a en Pere Soler *canonicum Maioricarum ac rectorem
parochialis ecclesie Sancti Michaelis civitatis Maioricarum*.

(3) Consta son testament fet en tal data (C. F. Vol. II, d'*Aprises de Testaments
del notari Pere Artigues*). Degué morir poch després, ja que's feu l'inventari dels seus bens
als 17 d'Agost del mateix any; havia instituït marmessora a sa germana (C. F. *Inventaris
anónims*).

(4) C. F. *Manual 33*, de Pere Artigues, fol. 189.—Arx. M. E. *Visites Copons*, de 1669
—El testament del segon Pere de Soler fou autorisat pel notari Pere de Roig, a Barcelona,
a principis de Mars de 1432, a 14 de dit mes se feu l'inventari, y a 19 d'Octubre immediat
l'encant. Sembla que a 6 Juny de 1427, havia fet altre testament clos per Pere Andreu, tam-
bé a Barcelona (C. F. Vol. d'*Inventaris* de Pere March Poquí).

Item I pali ab son frontal qui tot se te tot pintat ab pinzell de vermell e blanch usat.

Item inuenimus in armario quod fuit apertum unum pulcrum missale coopertum de postibus fusteis coopertis de corio rubeo entratelliato cum cupusia panni lini oldani ab tirados larchs de seda vermella ab orles e caps dargent et est scriptum in pergaminis et incipit in primo quaterno lo compter. Et in rubeo In nomine Domini Amen. et in nigro ad te leuani ei finit ultima pagina cum eis libere dispensare.

Item unum calicem argenteum deauratum intus et foras et asmetat cum signo de soler cum sua patena cum signo de maria in medio ab son stoig angrutat cubert de cuyr vermell.

Item I coxi sobra lo qual sta lo missal obrat de seda de diuerses colors.

Item unum vestimentum album panni lini cum toto suo complemento excepto menipulo quod est vermileum.

Item una casulla de stamenya vermella siue de xamalot de grana am frasaua de fres stret deuant e detras de poqua valor folrada de taffata asats dolent.

Item I squeleta de leuar nostro senyor.

Item I tros de brando.

Item I parell de canadeles de vidra.

Item I caps a apta a tanir hostias.

Item I tapet al peu del altar vermell ab senyals.

Item I lantia de vidra qui crema dauant lo dit altar» (1).

Es especial que aquest inventari no siga expressiu parlant de com era el retaule del altar, deixant el dubte de si n'hi havia. Ab referencia al missal consta que, a 12 d'Agost de 1392, el Pere de Soler, canonge de Mallorca, volia ferlo escriure, en lletra rodona, a l'Arnau Muntadella, en el que hi hauria entre altres oficis el de *festum conceptionis beate marie*, referent al que se establía que *totum officium fiat sicut in nativitate beate Marie, accepto quod ubi dicitur nativitas sive ortus scribatur hic concepcio, ideo propter honorem istius festi istud officium non remittatur ad illud officium nativitatis sed illum officium remittatur ad istud officium conceptionis* (2). Encara que s'anulá el tracte, es bo conéixer aquesta forma de donar importancia al ofici de la Concepció.

(1) Curia Fumada, *Man.* 16 de Gabriel Estanyol, fol. 313.

(2) C. F. *Manual* 1392, de Pere Mas.

Al començar el segle XV la festa litúrgica dedicada a la Concepció adquireix importància, ab el fet d'esser inclosa, en el Capítol del 24 de Juliol de 1402, entre les cinquanta sis diades, que com les dominiques, eran de distribució de 12 diners (1). Aixó es de notar per quan en altre estatut, de 15 de Juny de 1397, encara no s'havia donada tanta categoria a la festa (2).

La *Consueta antiga* de la Catedral, pertanyent a 1413, porta ja la solemnitat com si fos de ritu doble major ab octava, indicant que's feya processó que anava a visitar la capella del claustre gòtic (3). L'ofici era encara de la Nativitat, ab lleuger cambi de mots (4). La festa de la Concepció, si s'esqueya en diumenge, se trasladava al dilluns. Lo que si's posa es un *Oremus*, en el que, al parlar de *Deus qui Conceptionem beate Marie virginis angelico vaticinio parentibus predixisti*, se fa més referencia a la llegendaria relació del apócrif proto-evangeli de Sant Jaume, que al privilegi de la immaculitat de Maria (5).

El Concili de Basilea, convocat, al començ del mes de Febrer de 1431, pel Papa Martí V, y reunit als 14 de Desembre del mateix any, sots Eugeni IV, en ses alternatives més o menys cismàtiques, recullí els vots de la gent piadosa que temps havia estava demanant que una definició consagrés la creencia que considerava a Maria lliure de tot vestigi de culpa original (6). Per xó dita assamblea, quan hagué ja caygut en els viarans que la convertían en conciliàbul contrari a l'Esglesia Romana, precisament quan podia dirse que l'influencia del episcopat catalá (enviat pel massa polítich Rey Alfons V) era més manifesta, en la seva sessió XXXVI, tinguda als 17 de Setembre de 1439, promulga el decret *Elucidantibus di-*

(1) Ser. Cap. Lib. I, *Porterii*, fol. 75.—A. C. Lib. III *vilae*, fol. 25.—*Liber constitutionum*, 351.—*Coses notables*, fol. CXIII.

(2) Lib. I, *Port.* fol. 35.—Lib. III, *vita*, fol. 22, ver.—*Constit.* 341.—*Coses not.* fol. CI, ver.

(3) Fol. 92, ver. Arx. Cap. cal. 9.

(4) A aquest estat de coses pertany la nota afegida al marge d'un breuari (fol. CXLIII) *manuscrit*, en paper, de la Bibliotheca Episcopalis de Vich, avuy en el Museu. El breuari força luxós, CVII, que apar escrit en 1410, (fol. 81) posa ja les rúbriques de conformitat a lo que apuntem.

(5) Aquesta oració la trobem en casi tots els llibres litúrgichs vigatans del segle XV. Un *missale parvum* dominicá, del mateix Museu, de principis del segle XV, no vol pas parlar de concepció, sinó de festejar la *sanctificació* de Maria (fol. LXX). Entre els llibres pertanyents a Sant Pere de Sora, als 7 Juny de 1420, hi havia un *quaternum notatum* ab la rúbrica: *In sanctificationis conceptionis beate Marie* (C. F. *Manual* 16 de Pere Artigues, fol. 18, ver.)

(6) Fita: Documents XXII a XXVI.

vinæ gratiae mysteria, en el que's feya tal y ben categórica definició (5). El Bisbe de Vich Jordi d'Ornós que fou un dels més intervingueren en les darreres etapes de la reunió de Basilea, sens dubte que tingué part en la decisió referent a la Concepció mariana. Aquesta, encara que no pogué ser acceptada com a dogmática per l'Església Universal, no per xó deixá d'influhir en honor a la Santa Verge (6). Un dels fruyts del decret basiliench fou l'adopció que en algunes iglésies catalanes se feu d'un nou ofici de l'Immaculada, compost pel Doctor salamanquí Joan de Segovia, un dels personatges intervinents en l'assamblea (1). En aquest temps no pot deixar de notarse un bell mirament en la práctica d'encapçar la documentació *los noms de nostre Senyor Deu Jhesu Christ e de la sua gloriosa e immaculada mare sua humilment invocats* (2). No deixá de tenir bona part en aixó la declaració de 9 d'Abril del any 1456, que feren les Corts de Barcelona per boca del Rey Joan II (3).

El Capítol vigatá, als 17 d'Octubre de 1452, anant de conformitat ab lo que exigia l'estat de l'opinió pública, torná a ocupar-se de la festa de la Concepció de la Puríssima, manant s'empaliés l'altar major de la Seu, a la manera de lo que's feya en altres festivitats de la Mare de Deu, dientse sermó en la missa matinal y organisantse processó pel claustre, ans de la missa major (4).

En els llibres de reso s'hi introduhiren decididament lliçons (5), multiplicantse aquestes fins a nou, que amplificavan l'ofici especial de la Nativitat. En 1482 va ferse per primera vegada la solemnitat en diumenge, abolintse lo disposat respecte a sa traslació en dilluns (6).

En 1477, als 27 de Febrer, el Papa Sixt IV publicá sa disposi-

(5) Mansi. *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*: XXIV, col. 182. — Stafeta.

(6) Mansi: XXXII, cols. 98 y 186. — O'Callaghan: *Episcopologio*, pág. 135. — *Espanña Sagrada*: XLIV, apénd. XXX y XLV, cap. X. — Gravois: *De ortu et progressu cultus ac festi immaculatis Conceptus*: 471.

(1) Passat el temps d'apassionament s'abolí dit ofici. Consta que aixís ho feu el Capítol de Gerona, a 7 de Desembre de 1469, presentantse en son lloch l'ofici de la Nativitat. (Arx. Cap. Gerona: *Reportori* I, fol. 421).

(2) 25 Abril 1456 (C. F. *Manual* 6 de Jaume Valls, fol. 180.)

(3) *Constitucions de Catalunya*: Lib. I. Tit. II. — Fita: Docs, XXXIV y XXXV.

(4) *Lib. III porterii*, fol. 52. — *Constitutio* 405.

(5) Ne te tres el breviari CVII (de 1415) ja citat, els posteriors y el més vell dels impresos portan sis lliçons de Sant Anselm de Cantorbery y tres homilietiques sobre la genealogía de Crist.

(6) *Consuetu vella*: fol. 111 ver. — Breviari imprés més antich.

ció *Cum praexcelsa*, recomanant l'ofici *Sicut lilium* y la missa *Egredimini*, compostos per son notari Lleonart de Nogarolis, indulgenciats per aquell. Aquest fet, produhí gran sensació en el mon catòlich (1), ja que estavan enceses mes que may les disputes dels teòlechs en la manera d'apreciar el privilegi de María. Un tal ofici no pogué ser inclós en el més antich breviari vigatá imprés: en cambi la missa figurá com a adició (voluntaria en quan al seu ús) en el missal imprés en 1496 (2). La llibertat d'usar dits ofici y missa fou renunciada pel Capítol de Vich; qui consigná que *a cetero* la solemnitat fos *sub duplici majori, de repich et solemne*. (3) Per aixó el breviari imprés pel Bisbe Tormo, que apar de 1547, posá el reso *Sicut lilium*, y el missal la *Egredimini* ab exclusió de tot altre dedicada a la Concepció (4). Acabá de donar importancia a la festa de la Concepció el Concili Provincial de 1564 que la posá entre les de guardar (5).

En l'altar y capella de la Concepció, situat en el claustre nou de la Seu vigatana, a la devoció y protecció de la familia Soler, hi succehí la dels Farreras, vigatans oriundes de la parroquia de Sant Barthomeu del Grau. A 17 de Setembre de 1508, un Joan Climent Farreras fundá una capellania en dit altar (6). En aquest, als 25 de Janer de 1544, hi fou transferit un personat perpétuo que el rector de Sant Feliu Sasserra, Marsal Benet, havía establert sots l'invocació de la Puríssima y de Sant Marsal (7).

(1) *Summa Aurea de laudibus B. M. Virginis*: Edició J. B. Migne, vol. X, cols. 697 a 700.

(2) Fol. LXXX ver. El missal tarragoné de 1499 diu que la missa fou *ordinata* pel Papa Sixt IV.

(3) Nota sens fetxa de lo *Consueta Vella*, fol. 111, ver. Les matines devian dirse *more solemnitatis Corporis Christi*.

(4) Fol. 304 vers. y CCVII vers. respectivament. El missal posa la festa *duplex majus*, ab *gloria* y *Credo*, de *octava majus*. No aixís el missal de Gerona de 1557. Els llibres litúrgichs romans portaren una certa regressió en la calificació del del ritu. Els *Ordo divini officii* impresos a Barcelona en 1606 posaren el ritu *doble*: els de 1626 *doble major*; per mes que els primers apunten que a Barcelona fe *octava*, y els de 1643 adverteixen que en dita diócesis era festa *doble de segona classe*.

(5) Constitucions Provincials de Tarragona, edició 1580, pág. 65.—Ja abans ho era en algunes diócesis, segons se veu en el ritual d'Urgell de 1549, en el breviari barceloné de 1560, en el missal y ritual vigatans del Bisbe Torno. Mes tart es cosa ordinaria en els llibres litúrgichs catalans. —Vid. també: Villanueva XXII, p. 132 y Arx. Pyr. Orient, G. 289 y 240.

(6) *Visites Copons*, a 2 Abril de 1666. Autorisá l'establiment el notari Bernat de Prat.

(7) Arx. Cur. Vic. Gen.: *Grafiarum*, fol. 180.—A. M. E.—*Visites Copons y Pascual*, de 1666 y 19 d'Octubre de 1685.

El Canonge de Vich Joan Farreras (ho fou desde 1536), que era beneficiat de la capella que'ns ocupa, als 29 d'Agost de 1552, concordà ab el pintor ciutadà de Barcelona (el sabem a Perpinyà desde 1516) Jaume Forner, sobre pintar el retaule de la Concepció, que apar s'havia fet nou poch temps abans. Tota l'obra de talla y un serafi del cimel seria daurada sobre atzur o vermell; en la petxina de dalt debía serhi pintat el Pare Etern y serafins; a la dreta, en son compartiment superior hi posaria la *Istoria de Joachim stant en la montanya ab los pastors y langell que lli diu vage a la porta deurada*; al mitx la *ystoria de la porta deurada*, y a l'esquerra la Nativitat de Maria. En els requadros de sota, hi hauria en el meteix orde la *ystoria dels quinze grahons*, la *del radix gesse* y les *esposalles de la Mare de Deu ab Joseph*. En el bancal hi hauria l'Anunciació, el Nadal, Epifania, Resurrecció, Ascensió, Pentecostés y Assumpció, o sían els *Set Goigs*. Tot seria al oli o *al tremp*, segons se li ordenaria, divent estar per Cincogesma y pel preu de 33 lliures (1).

El del Canonge Joan Farreras que, segons les constitucions de la Catedral, debía costejar una capa ab or, als 17 d'Abril de 1568, com el Bisbe Tormo y el Canonge Codolosa, demaná se li restituhís el depòsit que al efecte tenia fet, puix havia pensat obrar una imatge de Sant Vicens de plata, pel estil d'una de Santa Magdalena ja feia. No sabem en virtut de quins pactes aquest acort no's complí; lo cert es que, en la reunió de 20 de Mars de 1572, se parlá en Capítol de que *attemto que la ymage que ell feya hi fa fer en Barcelona pesa molt mes que la del Senyor Canonge Codolosa, lo que es estat culpa del argenter qui la fa*, oferintse a costejar l'excés (2). En virtut d'aixó, als 9 de Abril, se li entregaren 14 lliures y 8 sous, montant del sobrepuig, y a 5 de Novembre del any següent, se li restituhiren 80 lliures, import de les cantitais deposades per la construcció de la capa (3). Es que mentrestant dit Canonge, a 23 de Juny de 1572, feu donació de una imatge de plata representant

(1) C. F.: *Capítols matrimonials*, del notari Salvi Beuló.—Un document del 1514, 17 Setembre, referent al pintor Joan Gascó, parla ja de la Confraria *Conceptionis beate marie*, establerta en el convent del Carme de Vich. (C. F.: *Manual* del meteix notari). La *Visita* pastoral del Bisbe Moya, a 14 d'Abril de 1556, diu clarament que el retaule del claustre de la Catedral *debet depingi*. Altra *visita* del Bisbe Pere Jayme, a 30 de Juny de 1588, parla de *retrotabulum dicti altaris decenter invenitur depictum cum cortina de tela nigra ad cohoperiendum dictum retabulum*, constant l'existencia de *rexas ferri*. (A. M. E.).

(2) Sec. Cap.: *Lib. 7 Porterii*, fol. 109.—El Farreras era prior titular de Sant Llorens del Munt desde 1531. (Id. fols. 1 y 27).

(3) Arx. Cap.: cal. 31. *Comptes de Capes*, vol. II.

la Mare de Deu ab el Nen, que pesava uns 32 marchs, 5 onces o sian 261 onces y 8 argents de plata, mes 6 onces, 8 argents y 6 grans d'or; autorisant l'entrega el Notari Joan Torra (1). Aquesta imatge preciosa serví durant molt anys en la festa de la Concepció (2), coneixéntsela ab el nom de *Mare de Deu de Gracia*.

Vegis com la descriu un inventari, fet envers 1580 o 1590: «Item una ymage de nostra senyora ab lo Jhesus en lo bras y en la altra ma una flor de lir ab duas flors de lir y una ponsella ab sa corona y diadema de dotze strelles y dotze pedres fines y en la corona sis pedres fines y sinch perles y lo Jhesus ab sa diadema y en la ma un pom ab sa creu y ab sa peanya feta al romano ab un reliquiari ab son scut de ferreres y herm, lo qual dona a monsenyer sant pera y a la sglesia de Vich lo Reuerent mossen Johan ferreres canonge de dita en loch de capa» (3).

El Papa Gregori XIII, per sollicitut del mateix Farreras, a 10 de Mars de 1577, concedí al altar de la Concepció dels claustrs de la Seu vigatana la preeminencia d'altar privilegiat (4).

El tantes voltes citat Canonge Farreras, morí en 1582, y en son testament, autorisat a Barcelona devant del notari Salvador Coll, als 29 de Janer, volgué deixar nous testimonis de sa devoció a la Concepció, ordenant que en la capella s'hi digués una missa día per altra y cinch misses en la festa del 8 de Desembre. També destiná cantitats ab les que debia engrandirse la capella, en la que s'hi faria sagristia y *quoddam carnerum propter tumulandum eius cadaver et suorum cadavera* (5).

Per l'execució de tot, l'hereu del difunt, de nom Pere Farreras, ciutadà de Barcelona, germà del Canonge, se dirigí al Capítol ab la següent súplica:

(1) Arx. Cap.: cal. 31. *Inventari G. de 1661*.—Se troba la donació en la *C. F. Manual XIII*, del Joan Torra.

(2) Arx. Cap. *Consultes*, de 1657 y 1586.—En la *Visita* pastoral de 1599 se li diu *yma-ya de nostra Senyora dita la Concepció*.

(3) Arx. Cap.: *Invent. D.*—L'*Inventari E* (1609) afegeix que *en lo reliquiari hi ha del vel de nostra senyora*, y que *a cada angula de dita peanya uns caps de serafins*.—L'*Inventari F* (1625-1653) explica que les sis pedres de la corona eran *duas blavas, duas verdas y duas vermellas*, y en la peanya *en la part dreta un cap y pit de Canonge ab lletrero al entorn y a les espalles un scut ab un lletrero en ques llig Sancta Maria de gratia ora pro nobis y en la part squerra un scut ab les armes de ferreras*. D'aquesta imatge parlan altres inventaris de 1651 y 1786.

(4) *Constitutio* 519.

(5) *Manual* 32, de Joan Torra: fols. VIII, CXX y VI.—Altre testament, de 18 Agost 1580. (*C. F.*: *Testaments*, de Joan Torra, núm. 219).

«Illustres y molt Reuerents Senyors:

Lo Illustre y molt Reuerent senyor Joan ferreres canonge de la present iglesia continuant la deuotio que ell y sos passats an tinguda a la purissima conceptio de la beatissima verge maria mare de deu senyora nostra, ab son vltim testament volgue y ordena que la capella de dita Inuocatio de la conceptio, constituïda en les claustres noues de la present seu, Attesa la sua petitesa y que no sian algun perill si pot celebrar a causa dels grans frets y ayres per esser aquella petita y ferexen majorment en los hiuerns y que es altar priuilegiat per lo santissim pare gregori tretse y perque ab mes commoditat si puga celebrar fos crescuda y allergada y feta alli vna secrestia y en dita capella vn vas o, sepultura per la sua ossa y dels seus, dexant alli una missa vn die part altre celebradora per los Illustres Senyors Canonges, segons en lo dit testament mes largament se conte. E com mossen pere ferreres ciutada de barcelona germa del dit senyor Joan ferreres, al qual dit deffunt amete lo carrech de fer dita cappella secrestia y vas desige executar y complir la pia voluntat del dit quondam son germa, per tant per ell o son procurador suplica a vostres merces sien servits donar licentia y assignar li loch per crexer la dita capella fer la dita secrestia y vas o, sepultura a cost y despeses de dit suplicant conforme la trassa sera mostrada a vostres merces, faran cosa pia y sancta, dit suplicant, o, tindra a particular gracia y merse altrement recusant lo que nos creu, protesta tant ell com encar lo Illustre y molt Reuerent Senyor Sagimon farreres sacrista maior y canonge de la seu de Vich y hereu universal del dit Senyor Joan ferreres y encara los dos com a mormessors de aquell, tant coniunctament com diuis o per ells llur procurador que no sia per ells dit suplicant hereu y marmesors que nos fassa sino per vostres merces qui no li donen la dita licentia y loch per aquella fer perque vsaran de la facultat a ells donada per dit deffunt de commutar la dita hobra per altres pies dexas en altre loch aells bon vent, conforme la voluntat de dit, deffunt per culpas y mora de vostres merces requerint lavors notari» (1).

El Capítol se trobá ab que, per portar endevant lo demanat, resultava que no tenia lloch disponible, puix que al darrera de la gòtica capella de la Concepció y en tot l'espai que podia servir per ampliarla no hi tenia dret, ans pertanyia al benifet del monjo me-

(1) A. C.: calaix 11, *Papers solts del feix Cooccepció*.

nor. Per ço'n discutí en reunió y, volent solucionarho, enrahonada la cosa ab el monjo menor Joan Pau Roure, se tractá de les compensacions mitjançant les que aquest cediria l'espai necessari, arribant a un acort. Aleshores, per poguerlo portar a efecte, era precis el permís y aprobació del Vicari General, sens el qual el monjo ni cap beneficiat podía cedir res pertanyent a una fundació, per lo que, com Onofre Montserrat Granollachs, Vicari General del Bisbe Pere Jayme, «aliis preocupati negotiis personaliter illuc accedere neque incedere non valeamus», delegá. ab data 4 de Novembre del meteix any 1592, al Canonge Baltasar Codolosa y al beneficiat Damiá Sorts, perque «ad dictam domus predictae monachie minoris dicte sedis personaliter accedatis et re visu subiecta videatis et arbitremini diligenter cum duobus magistris domorum expertis partem necessariam ad conficiendum predicta accipienda in eadem domo nimis dampnosa dicte monachie, et eius beneficio, et suo beneficiato, et suis successoribus concedere vel non. Et quem autem censum vel onus... perpetuo pro dicta parte accipienda inde facere, et prestare poterit et debet et qualiter. Et quidquid in predictis videritis feceritis et arbitrati fueritis nobis verbo vel scriptis referre curetis, ut iuxta vestri relationem super his nostrum assensum vel consensum prebere vel denegare et instrumentum inde conficiendo subscribere nostrumque decretum imponere, salva consciencia libere valeamus».

No presentantse dificultats, el día 12 de Novembre, se firma entre el Monjo menor y el Capítol l'acort. En virtut d'aquest, el primer, segons el document, «dono laudo et in emphiteusim stabillio et concedo vobis et dicto Illustri Capitulo et dominis canonicis tanquam administratoribus dicte fabrice dicte ecclesie vicensis ibidem presentibus et dicto nomine acceptantibus et dicte fabrice et vestris in eadem successoribus et quibus volueritis, pro servitio et augmento dicte ecclesie perpetuo: Primo quandam cameram dicte domus dicte mee monachie que est retro dictam capellam conceptionis, videlicet a primo tectu siue sostre seu volta graça que ibi est usque ad celum: retineo tamen mihi et dicte monachie stantiam que est subtus seu inferius dictam volta graça, et que camera quam vobis stabillio continet longitudinem canando a pariete que est in parte orientis usque ad parietem dicte capelle conceptionis trium canarum et duorum palmorum cum dimidio canne panni coloris et latitudinem mensurando a pariete que est in parte meridiei usque ad aliam parietem que restat media inter vos et me duarum canna-

rum quatuor palmorum et quarte partis unius palmi dicte canne exclusis parietibus que tamen parietes sub hoc stabilimento comprehenduntur. Prout continuatur dicta camera ab oriente in vacuo quod est supra latrinam veteram dicte ecclesie nunc escorxador, a meridie in quadam stantia dicte ecclesie qua transiebatur a claustris inferioribus ad dictam latrinam veteram ab occidente in dicta Capella conceptionis et in claustris nouis et veteribus sive superioribus et inferioribus et a circio in culina dicte domus mee monachie eidem monachie remanente. Item totam illam stantiam que est supra dictam et presignatam cameram et supra dictam stantiam vestram et dicte ecclesie qua transiebatur ut predicatur ad dictam latrinam, videlicet a secundo tester siue sotre dicte mee domus usque ad celum quod secundum lectum siue sotre dicte mee domus et dictum lectum quod est supra dictam vestram stantiam qua transiebatur ad dictam latrinam sunt equa et plana que stantia supra dictam cameram et vestrum transitum constructa, quam vobis stabilio, continet a pariete ascendente inter dictam cameram quam vobis stabilio et culinam mihi remanentem usque ad parietem que est in parte meridiei quinque cannas et tres palmos a pariete dicte capelle conceptionis usque ad parietem que est in parte orientis tres cannas et tres palmos dicte canne. Prout terminatur ab oriente in dicto vacuo quod est supra dictam latrinam veteram nunc escorxador a meridie in curritoritosio meniarum ab occidente in capelles de la conceptio et de les verges et a circio in residuo dicte domus mee mihi remanente. » Tot aixó debia ferse donant a dita mongia en compensació «viginti solidos barchinonenses pro censu predictarum stantiarum.» Y afegia: «Et quoniam vos intenditis de noua construere et edificare portale dicte ecclesie nuncupatum Sti. Joannis et supra dictum edificium dicti portalis facere quandam cameram seu mansionem ad opus dicte monachie minoris et eius monachi, est propterea cum eisdem licentia auctoritate decreto consilio et consensu conuentuum et in pactum vim legis habens deductum et concordatum quod facta per vos et vestros in his successores dicta camera seu mansione supra dictum portale sancti Joannis et tradita de eadem possessione mihi seu meis successoribus in dicta monachia statim amodo dictus census viginti solidorum cesset et sit totaliter et perpetuo extinctus et dicta fabrica sit ab illius prestatione penitus absoluta et liberata, et dicta camera supra dictum portale edificanda sit et cedat dicte mee monachie et eius monachiis pro recompensatione

et concambio supradictarum stantiarum per me vobis supra stabilitarum et concessarum.»

Encara més avall fa notar-se que les cambres cedides «sunt dirute et in quibus nullum commodum nec seruitium prouenit dicte monachie, et non solum dicte stantie verum tota dicta domus dicte monachie est tam diruta quod in ea non potest aliquis commodè habitare». Per entrada d'aquest establiment se donà al Monjo un parell de capons. Els delegats del Vicari general firmaren aquest acort, després d'haver visitat la casa ab els mestres de casa, y va refermarlo el dit Onofre Montserrat Granollachs (1).

El dimecres, dia 19 de Janer de 1583, aquesta preparació tingué la seva segona part, concedint-se el canonge Ferreras el lloch per fer la capella projectada. Al document ab que's feu la concessió diu que el que aleshores era canonge sagristà de la Seu, Dr. Segimon Farreras (2), germà del difunt, tenia intenció de fundar altra missa per ser celebrada en els dies que no's digués la del seu germà, y que la entrega de la capella's feya d'acort ab el possessor y patró del primer benifet del Pere de Soler. Per fer les obres se donava un plaç de dos anys (3). En la meteixa diada se acceptaren, pels dies 12 de Setembre y 9 de Febrer, dos aniversaris, fundats per testament, del canonge Joan Farreras (4).

Ab tot y tant de paper y lletra gastat, l'obra no tirà endavant. En 1586, a 17 de Juliol, el Capítol resolgué que l'Ardiaca escrigués al Pere Farreres perque «posas ma en la fàbrica de la Capella de la Concepcio dins cert termini y en cas de negligentia que fos cert que lo Capítol y posaria modo». Als 5 d'Agost, el Sagristà mostrà una carta que ell dirigí al seu germà y la contesta d'aquest de que «per negocis iusts haia restat impedit a fins avuy y que al setembre primer vinent seria essy y farien lo modelo de la Capella y se posaria auant la obra (5).

A 5 de Mars de 1588 el Capítol tornà a reclamar, acordant-se que el Bisbe parlàs d'aixó ab el Sagristà y, si aquest dintre quatre o cinch días «no passaua auant», se tragués l'acta de la concordia feta ab els Farreres, «y que lo Capítol passe auant y que se exe-

(1) C. F. Manual 32, de Joan Torra; fols. 8 a 10.

(2) Era canonge desde 8 Octubre de 1554. Sacrista a 19 Juny de 1566. Morí a Barcelona, a 22 d'Agost de Agost de 1602.

(3) C. F. «Manual 32», de Joan Torra; fol. CXVIX.

(4) Secr. Cap. «Vol. VII Porterli»; fol. 166 sept. vers.

(5) Id. «Lib. I. Secretariat»; fol. I vers. y 2.

cute» (1). Aleshores l'interessat mostrá desitjos de fer quelcom; procurant, per ço, fershi ajudar pel Capítol, a qui demaná costejés la pedra. Als 21 d'Abril de 1589, els Canonges congregats respongueren «que nos donas la pedra a Ferreras». A 28 del mateix mes s'havía entrat en negociacions y el Capítol acorda «que los obrers consignassen alguna part de la pedra que no es picada al Senyor Pere ferreres per acomençar la Capella de la Concepció. Y no obstant aquella lin sia consignada mes y que prengan obligatio dits obrers que dins un any la tornarà a lo mateix loch (2).

Ab tot, no sembla pas que els Farreres fessen gran cosa més que una tomba en la Capella de la Concepció. Al cap de trenta anys, als 27 de Juliol de 1618, encara se nombrá una comissió de Canonges, «pera que tracten ab ia Senyora Farreres sobre la fabrica se ha manat fer per los passats de la casa farreres de la Capella de la Concepcio dels claustrs (3)». Tampoch se lográ res.

Més tart trovem hi hagué nova intentona. Vegis lo que pot llegir-se en l'acta capitular de 15 de Juny de 1625: «Joan Francesch Farreres entra en Capítol y dona de sa ma propia una suplica contenint en effecte que attento ya per lo insigne Capítol fench consedit al Sacrista y Canonge Joan Farreres que los cadavers de dits sacrista y Joan Farreres y los de la casa de Farreres fossen sepultats dins la Capella de la Concepcio del Claustro, que sian servits donarli llicencia de transladar los ossos de la Senyora Francisca Farreras y Bosch quondam sa muller y morint ell y sos fills y successors puguen sens altra ser sepultats en la dita Capella de la Concepcio construïda en lo claustro nou. Que ademes de moltes fundacions que dit dits Senyors Canonges han fet que també ell fundara un aniversari general, perpetuament celebrador en dita Iglesia Cathedral. Han resolt ques mire la dita concessio de dita sepultura, y vist se resoldra lo convenient».

El dia 16 de Juny se tornà a lo mateix: «Primo fench llegida la llicencia que fench concedida per lo Reuerent Capítol als Senyors Pere ferreres y sos successors com consta en poder de Joan Torra notari publich de Vich a 19 de Janer 1583, y axi se ha resolt que atento que lo demunt dit senyor farreres feu e instituí dos, o mes hereus, al hu dels quals ha succehit Joan Francesch Ferreras

(1) Id. id. fol. 10.

(2) Id. id. fol. 27. Un «Speculum foundationum» de la Catedral diu que, en 1605, un canonge Ferreras fundá misses y un confessor en l'altar de la Concepció.

(3) Id. id. fol. 184 vers.

ciutada honrat de Barcelona y domiciliat en Vich se li consedex tot lo que ha suplicat Joan Francesch Ferreres (1).

A 11 d'Agost de 1632, se tornà a veure si encara se podia lograr que s'acabés la Capella de la Concepció, puix que en el Capítol s'acordà «que los Canonges Obrers Pau Selles y Jaume Jover desde ara prengan carrech sens llevarne ma de introduhir una cnusa contra lo senyor Farreras en la present Ciutat domiciliat y contra altres que convinga per la obligacio tenen de fer la Capella de la Concepció en lo claustro de dita iglesia per la successio del Sacrista Sagimon Ferreres quin feu una obligacio a dit Capítol (2).

Quatre anys deaprés encara llegim, el dia 21 de Janer de 1536, que's feu «comissio als Canonges Diego Nadal y Diego Plantalamor perque miren tots los actes papers y concordias hi ha entra Farreras y Capítol per los negocis de la Concepció y quen fassan relatio lo primer Capítol». En el dia 8 de Febrer, ja's debia haver feta aquesta relació, puix que s'apunta: «Ques donen requestas al Joan Francesch Farreras fassa fer la Capella de la Concepcio com te obligatio, conminantli que sino o pose per hobre desde luego que lo Capítol concedira lo lloch a altre persona que se oferex fabricar dita Capella (3).

Com que tot fou envà y els Farreras no cuydavan més que de procurar per la seva tomba, desentenentse de la Capella, el Capítol, en 1640, concedí aquesta a altre persona tan aviat com aquesta va oferirse.

Hi há una alegació jurídica, del any 1628, que dona claricies referents a un plet hagut entre un Lluís de Rajadell y els dos beneficiats que obtenían els de la Concepció instituïts per el Canonge Pere de Soler. En ella consta que el Canonge Joan Farreras, obtentor de un dels benifets, a 16 Setembre de 1579, compra a un Lluís y Jerónima de Rajadell, ávis del pledejant, un censal de 100 lliures de preu y 5 de pensió. També el Sacrista Segimon, als 17 de Novembre del meteix any, adquirí un altre censal de 900 lliures de valor y 55 de pensió, y altre de 1776 lliures, ab pensió de 88 lliures y 16 sous; adquisicions que foren fetes per redotar diis beneficis, per mes que de l'alegació apar despendres que aleshores

(1) Id. id. fol. 275 vers.

(2) Id. «Lib. II Secr.», fol. 61.

(3) Id. id. fol. 113.

de «Visita pastoral» pot deduirse que tal augment de dotació no quedà pas gayre efectiu y que el plet degué transigir-se, restant se'ls volia fer perdre la redotació (1). De lo que diuen els llibres l'augment dels beneficis ben poch notable. En la «Visita», 16 de Juny de 1620, se parlava de la «fenuitate» del segon dels beneficis del Soler. A 2 d'Abril de 1666, tal benefici tenia 9 lliures y 17 sous de cárrechs, ab sols 46 lliures de fruyts.

Tot, donchs, demostra que els Farreras se proposaren fer molt per la Capella de la Concepció, per més que en realitat dels seus plans poch ne restà en efectiu.

En el regnat de Felip III se treballà molt per realçar el ritu de la festivitat de la Concepció, fent-se'n d'aixó timbre d'honor per l'Espanya oficial. El Monarca, en 1610, creà una «Real Junta de la Inmaculada», influhint també perquè el Papa fes callar als detractors del privilegi marià. D'aquí que el Pontífice Pau V dictés, als 6 Juliol de 1616, en la builla «Regis pacifici», orde prohibitoria de discutir públicament o en llengua vulgar sobre tal materia; renovant lo fet per Sixt V y per Sant Pío V, en el decret «Super speculam», del darrer de Novembre de 1570 (2). Això no produí pas grans efectes; puix que, no content, el Rey envià a Roma, al Canonge de Sevilla y Ardiaca de Carmona, Matheu Vazquez de Leca. Aquí degué obtenir de l'Inquisició Romana, a 31 d'Agost de 1617, el decret «Sanctissimi Domini», ab la prohibició d'afirmar en públich que Maria havia sigut concebuda ab taca original (3).

Felip III volgué anar a noves concessions. Per això preparà nova embaixada, que debía portar als vots de tota l'Esglesia Hispana. Al efecte se dirigí als Capítols y Bisbes, fentho als Canonges de Vich en aquestos termes:

«El Rey:

Venerables y amados nuestros. Desseando con particulares veras que Su Santidad declare el soberano misterio de la purissima Concepcion de Nuestra Señora y como en ella fue preservada de mancha de pecado original que es la pia opinion que a invitaciones de los Serenissimos Reyes mis predecesores en essa Corona yo tengo, he imbiado para su solitud a Roma al Maestro fray Placido de Tossantos de la Orden de San Benito de la Congregacion

(1) Biblioteca Episcopal de Vich. Fol. 156, del volum 39 de «Allgationes».

(2) «Bullarium»: (Edic. 1754) V. pág. 200.—«Summa Aurea»: VII, 72 a 75.

(3) «Bullarium»: Id. p. 234.—«Summa»: Id. 208 a 210.

de España, mi predicador, con cartas para su Santidad y mi Embaxador significando quan desseado es en todos sus Reynos verlo difinido y el consuelo vniversal que ha de causar. Y aunque las viuas razones que concurren para ello han a mover el animo de su Santidad a hazerlo, sera muy importante para conseguirlo que entienda lo mismo por otras vias y assi os encargo mucho que por vuestra parte representeis a su Santidad la deuocion y afecto grandes que vosotros y vuestros subditos teneis de verlo determinado por de fee, paraque la aclamacion de todos obligue a su Beatitud a apressurar el passo de manera que con la breuedad possible veamos logrado este acontecimiento, pues para mi y toda la cristiandad ha de ser de los mayores que en nuestros tiempos se pueden decretar. Datum en Lerma a ocho de Octubre MDCXVII.

«Yo el Rey» (1).

En la reunió Capítular, de 24 Novembre. llegim que «fench resolt que se responga a una carta que se ha rebuda de sa magestat sobre lo declarar la opinio de la Inmaculada Conceptio de nostra Señora, y axis que se escrigue a sa magestat y a sa Santiedat sobre aquest negoci de la manera que sa magestat demana» (2).

Aquestes súpliques anaren movent l'opinió pública, que's manifesta en iniciatives per fer solemnes festes, dedicades a venerar el misteri de la Concepció Immaculada, fentse per diferents Universitats Literaries jurament de defensarlo (3). A Vich el Bisbe mogué als Concellers perque prenguessen l'iniciativa de les solemnitats, disposantse per ferles ben lluhides el diumenge després de la «in Albis» de 1618 (4). Per aixó el Concell demaná al Hospital un prestech de 200 lliures (5), que no arribaren ni de troç a les despeses (6).

Fou el día 14 d'Abril, el en que's començaren els actes dedicats a la Verge concebuda sens pecat, fent una «encamisada» en la tarde d'aquell diumenge; dos días després, tingué lloch un ofici

(1) Secr. Cap.: «Cartas y Zedulas Reales», 1602-1753, n.º 15.

(2) Id.: «l Secret», fol.: 17 v. No hem trobat el text de la resposta, en el «Regestum l Epistolarum», que es trunca.

(3) La de València s'havía avençat al jurament, desde 1530. La de Barcelona el feu a 25 de Novembre de 1618, rebent el jurament l'Arquebisbe de Tarragona. A Gerona se feu a començ de 1619. La de Vich jurá al 21 d'Abril, com se diu aviat.

(4) «Lib. l Secret.»: fol. 190 ver. Acta del 25 de Mars.—Art. Municipai; Acort del 21 del mes. Jd. de 3 d'Abril.

(5) Arx. Mun.: Acort de 12 Abril 1619.

(6) Id. id.: a 30 d'Abril se parla d'altres 400 lliures despeses.

solemnia, y sortija ab premis. Se feu un pendó de tafetá, llogant-se quatre cobles de ministrils. No faltaren lluminaries, salva de mosqueteria y arcabusseria, correguda de braús y mostra general o exposició de lo bó y millor que's possehia o produhia. Sobretot fou famosa la processó del día 21, per la que se dictá un orde, que conservam y val la pena d'extractar. Portaren el títol el Sotsveguer regint la Vegueria y els Concellers Joan Vinyes, Francesch Sala, Rafael Vivet y Damiá Oliveres, ab el Mostasaf Joan Pere Angelet. «Aprés del Talem immediatament aniran los Doctors axi de la Universitat com altres qui han de jurar que defensaran que Nostra Senyora es concebuda sens pecat. Aprés aniran totes les persones qui voldran per llur devotio acompanyar la dita professó ab atxas». Les confraries portavan orde rigorós de precedencia, començant els perayres, seguint els «aloy» o argenteres, els mestres de casa, sombrerers, blanquers, teixidors, mercers, sastres, tra-giners, «martyrs» o fusters y finalment els sabaters (1). Aquestes confraries portavan les imatges de llurs Sants Patrons, en sen-gles tabernacles, algun dels que fou renovat (2). Presidia sota'l títol l'imatge d'argent que aleshores tenia la Catedral, portada en sivira, per lo que fou fou precis gastar 4 lliures, «per lo deurar la peanya» (3).

Acabats els vuyt dies de festes generals començaren les es-pecials a càrrech de les diverses confraries (4) y, per comple-tarho tot, els administradors de la de l'Immaculada Concepció, eri-gida en la iglesia del convent vigatá del Carme, determinaren fer professó d'acció de gracies. Aixís ho demanan al Capítol, ab data 6 Maig del meteix any. «Ítem demaná lo Sr. Canonge Bergada altre dels administradors de la Confraria de la Immaculada Con-cepcio de nostra senyora que ates que diumenge primer vinent volien fer una professó de actio de gracies y axi suplica de part del conuent y demes administradors que sels done llicencia per entrar en lo mercadal conforme la professó ordinaria ques fa lo die de la Conceptio y dit Reverendissim Capítol concedeix dita llicentia ates es cosa pia y justa (5).

(1) Id. id. id.

(2) C. F. «Lib. Confral. S. Antoni» del notari J. F. Coromina.

(3) A. C.: «El Capes» del armari de «Tresoreria».

(4) C. F. «Lib. Conf. S. Antoni», 28 Abril 1619.

(5) «Lib. I, Secret.», f. 191, ver.

Veyent el Capítol que de cap manera sen podia sortir de que la familia Farreras complís el seu compromís d'edificar la nova capella de l'Immaculada, decidí anular les compensacions unides a la concessió, passant aquesta al canonge Dr. Pau Colldelram, qui era membre del Capítol desde 1621.

Per aixó, en l'acta de la reunió capitular de 27 de Juliol de 1640, s'escribia: «Attenent y conciderant que la licentia que hera donada al quondam Joan Francesch Farreras, canonge de Vich, de fer y edificar la capella de la Conceptio en l'ós Claustres de la present iglesia, hera stada donada ab expres pacta qne dins dos anys hagués de haber fabricada la dita capella ab los dependents y amarguens de aquella y que si passat dit termini no la habian fabricada lo Capítol la pogués concedir a altre, y per quant may se hes fabricada la dita capella per ningú dels successors de dit Farreras y vuy se troba lo canonge Pau Colldelram que a sos gastos se offereix fabricar la dita capella, donantli lo Capítol licentia de la manera que fou concedida al dit quondam Joan Francesch Farreras canonge, as resolt que atenant a la facultat per dit Capítol reservada ab lo acta de dita concessió en poder de Joan Torra, notari publich de Vich a 19 de Janer de 1583, se dona facultat al dit Pau Colldelram canonge ab moltras gratias y merses» (1).

El predit canonge posá má a les obres que debían ferse en la capella que, a 29 de Novembre de 1641, ja estava llesta, donantse llicencia al predit canonge per benehirla, per lo que els canonges tresorers previndran tot lo necessari a la solemnitat litúrgica que tingué lloch el día de la Concepció del meteix any (2).

Seguidament el devot prebendat aná a dotar la festa de la titular de la capella. L'acta capitular del 17 de Janer de 1642, ens parla de que el predit canonge demanava llicencia per fer celebrar cada any una missa cantada a cant d'orga en la capella, gastant 25 o 30 rals que's distribuïrian segons disposava el fundador. No cal dir si el Capítol acceptá la oferta (3).

El meteix Colldelram, que feu les obres de la capella, apar cos-tejá el retaule y la sagristia. Per la darrera, en 1648, pagá els calaixos pels ornaments (4).

(1) Secr. Cap: «vol II de Secret», fol. 261.

(2) Id.: «vol. III», fol. 2, vers.

(3) Id.: «id.», fol. 4, vers.

(4) Id.: «id.», fol. 246, vers.

La tomba de la casa Farreras continuà essent al servey de la família del meteix nom, ab tot y lo que queda explicat precedentment. A 15 Juny de 1650, se demaná al Capítol per enterrarhi, alegant que «tota esta casa de Farreras sa acostume de enterrar en la capella de Nostra Senyora de la Concepció en las Claustras novas», otorgantse el permís, «pro hac vice tantum» (1).

En la visita episcopal del any 1665, se descriu la capella de la Concepció, tal com quedà després de les obres costejades pel canonge Colldelram; anotantse «un retaule pintat ab esculptura pintada y daurada, unas gradas de dos grahons pintadas, ab la ymatge de marfil de un Sant Chrisi posat en una creu al mig de ditas gradas; una lliantia encesa davant l'altar»; dientse també que la sagristia està «bene et decenter scilicet ab sos calaixos molt ben posats dins dels quals hi ha ornamentals de diuersas maneres per la celebracio pe las misas» (2). Aquestos ornamentals se pagavan de 15 lliures de renda que el canonge Segimon Farreras, mort a 22 d'Agost de 1602, havia llegat al comú del Capítol per adorno de la capella. A 21 d'Agost de 1646, se suscitaren dubtes al Capítol sobre l'aclanç del llegat (3). Y a 20 de Febrer de 1682, se'n parlà altra vegada, convenintse en que la meytat de dita venda serviria per els ornamentals y la restant debía ser donat al capellà que cuidaria de la capella, fent altre tant que oferia el comú (4).

Proba molt bé la manera com hauria quedat la capella de la Concepció, el fet de que se la considerés com una de les primeres de la Catedral, fentshi els oficis de «Corpore insepulto» en les diades en que no era possible ferlos ni en l'altar major, ni en la capella del Sant Esperit (5).

El canonge Pau Colldelram, com si encara no hagués fet prou, costejá y regalá a la Catedral una imatge de la Mare de Deu de la Concepció, de plata daurada. Se'n parlà en la reunió capitular, del 6 de Desembre de 1644, com d'una obra que, estava acabantse y que podria ja servir per la festa del dia 8. El predit capítol aleshores ne feu ja donació alcanine acta autorisada el notari Joseph Moragull (6).

(1) Id.: «Lib. IX Porterii», fol. 3.

(2) A. M. E.; «Visites».

(3) «Lib. III Secret», fol. 177.

(4) Id.: «X Secret», fol. 14.

(5) Id.: «III Secret», fol. 15.

(6) Id. «III Secret», fol. 111.—C. F. minutes del notari Maragull B. 144, 2.

Aquesta alhaja, segons un inventari de Tresoreria de nostra Catedral, pesava 83 marschs y 2 unses o sían 666 unses, haventse gastats 82 trentins per daurarla (1).

El devot canonge Colldelram morí el día 10 d'Octubre de 1651.

Un altre capítular hi hagué en nostra Catedral força devot de Maria Inmaculada. Fou aquest el Dr. Diego Nadal, qui morí a 27 de Novembre de 1653; y en son testament deixá «que de sos bens li fos esmersada renda per la celebració de una missa quotidiana en la capella del St. Esprit o de la Concepció, de caritat de 4 sous». En la reunió capítular, de 6 de Desembre de 1654, el nebot d'aquest canonge se presentá dient que, en atenció a la confusió que en el valor de la moneda hi havia aleshores, ell pagaria la celebració de dita missa, fins que s'hagués fixat el valor del numerari, fent després l'adquisició de censal necessaris per l'establiment definitiu. També manifestá que el seu difunt oncle havia llegades deu lliures, per ser gastades en la capella de la Concepció, esmerçantse les que sobrarien en posar la llantia en dita capella y en comprar un pali o cobrialter (2).

Una consuetat, escrita en 1657, puntualisa el ritu seguit en la celebració de la festa del 8 de Desembre, dient: «Esta es festa doble de repich ab empeliada major. Las dos Vespas se acabaran al altar de la Concepcio al Claustro, ahont aportarán los sagristans la imatge de Nostra Senyora petita de Farreras, y passant per lo Cor, mentres diran lo Magnificat y la acompanyarán dos beneficiats ab dos aixes blancas los quals convidarán los cabiscols y dos corers ab dos candaleros encesos, y acabat de oferir las Vespres, los meleixos Sagristans se han tornarán per lo meteix camí, anant davant los cabiscols y deus. entrarán a las primeras Vespas a las dos horas per haverhy Matinas de part de vespre, y a ditas Matinas, entrarán a tres quara de quatre horas, y en comensarlas se haurán de encendrer tots los ciris de la reixa.

(1) Vegis com descriu aquesta joia un inventari del any 1661: «Núm. 13. Item te la figura de Nostra Senyora de Conceptio de plata dorada, la qual dona Pau Colldelram, canonge de la present iglesia, de pés de plata de 83 marschs y 2 onzes y pera dorarla se gastaren 82 trentins de or, conforme de tot mes llargament consta ab acta rebut per Joseph Moragull quondam notari publich de Vich l'any 1641», (A. C.: «Tresoreria». Inventari G.).

Un altre inventari de 1786 diu que aquesta imatge era «de buena labor con quatro santos tambien de plata, fijos en la peana». (A. C.: Tresoreria, Especulo antich, fol. 175).

Consta que aquesta imatge fou robada pels constitucionals. (A. C.: Papers Ripoll. Varios; vol. octau dels en foli, fol. 60 vers.

(2) «Vol. V Secret.», fol. 196, vers.

Los qual hauran de cremar fins acabadas Laudes, y en estas matinas, hauran de posar los Sagristans las dos atxas de Canonge Damians ab dos Canyóns de la Seu, un a cada canyó ab las dos blandoneras y cremaran fins que sigan acabadas las Laudes (1).

El Rey Felip IV cenyía la corona d'Espanya, precisament quan estava més encesa la qüestió teològica referent a la Concepció de Maria (2). Tant aviat com iniciá son regnat, jurá defensar el misteri de l'Immaculada Concepció, decidint, en les Corts de 1621, se fes a despéses públiques una festa ab sa octava, dedicada a tal misteri, segons el ritu de la Liturgia Romana (3). Ell no cessá de demanarli al Papa Gregori XV que definís la qüestió; pero, en principi, sols obtingué que la Congregació de l'Inquisició, ab aprobació pontificia, ampliés el decret del temps de Pau V, fins a prohibir que ni en públich ni en secret se pogués sostenir l'opinió de que Maria fou concebuda en pecat original; a no ser que la Santa Seu concedís permís especial per defensar aixó. Aquest era el tenor de la Butlla «Sanctissimus Dominus noster auditis», de 24 de Maig de 1622. Quatre días després el Papa otorgava tal permís al Orde Dominicana, perque sos membres poguessen disputarne entre sí. Els decrets foren bastant discutits, satisfent poch als devots de Maria concebuda sens pecat, ja que's notá que en ells se posava especial esment en no donar a Maria el gloriós atribut d'Immaculada (4).

El Bisbe de Vich Fra Andreu de Sant Geroni, ab motiu de la primera Butlla, publicá un edicte, posant en coneixement de tothom del seu Bisbat la declaració pontificia. Entre altres coses que deya el document episcopal que's manava «a totes les personas eclesiásticas, tant seculars com regulars: que quatta Santa Romana Iglesia celebra la festivitatal de la Concepció de la Beatissima Verge Maria; que aixi en lo Sant sa crifici de la missa, com en lo offici diuinal, ara sie solemne, ara sie priuat, o particular, no puga usar de altre nom que del de la (Concepció); y sa Santetat dona facultat y poder als anomenats en el dit decret de procehir contra aquells, que contrauindrán als dits decrets, ab censures, y altres remeys

(1) A. C. cal. 9.

(2) A. C. calaix 9, fol. 65.

(3) «Novísima recopilación; Libro I, Título I, Ley XVI».

(4) «Bullarium», vol. XIV, pág. 45 y Tomus V, pars V, Doc. LXVIII.

de justícia, per exempts que sian». El document anava calendat a 23 de Juliol de 1622 (1).

En nostra terra tothom cada dia anava interessantse més per obtenir una definició terminant sobre el privilegi maríà. La Diputació de Catalunya, al 6 de Febrer de 1625, elegí per Patrona a Maria Immaculada.

Ab tot y el desitg popular, la qüestió d'obtenir una definició dogmàtica no avançà, ja que, desde 1626 a 1643, estigueren ab gran tivantor les relacions entre el Govern d'Espanya y la Seu Apostólica. Reanudades les relacions, el Rey Felip IV feu posar en plenes funcions la Junta de la Concepció, creada a Madrid, logrant també que el Papa Inocenci X. als 10 de Novembre de 1644, en la Bulla, «In his perquæ», declarés festa de precepte la diada de la Concepció de Maria, en tots els dominis del rey de Espanya (2); quedant aixís revocada la constitució Universa, ab que el Papa Urbà VIII, el dia 13 de Setembre de 1642, declarava les festes de precepte sens incloure la de la Concepció.

Poch després, en 1653, ja's tornava instar a Roma perque se aclarís bé tot lo referent a Maria Immaculada. El Rey Felip no deixava ocasió per enviar embaixades y treure concessions. La Junta de Madrid, de la que n'era l'ànima el Cardenal Moscoso de Sandoval, móvia contínuament l'opinió pública y's dirigia especialment als capítols de les Catedrals, perque escriguessen al Rey, demanant que instés a Roma.

El Capítol de Vich va rebre en aquest sentit una carta força llarga, datada a Madrid, a 25 de Mars de 1653 (3). A més d'aquesta carta, que podem considerar com a particular del president de la Junta, els canonges vigatans ne reberen un altre de la dita Junta que, per més que anà sens calendació y firma, podem judicar que es del mateix temps, ja que en ella s'aludeix «a les extravagants de Sixt IV de cerca 180 anys» (4).

En l'acta capitular de 2 de Maig de 1653, se parla d'aquesta carta del Cardenal Sandoval, en els termes següents: «Se ha llegida una carta del Cardenal Sandoval de 26 de Mars de 1653, en la que

(1) Cur. Vicar. General: «Communis» 1622 a 25, fol. 95.

(2) «Bullarium»: vol. XVII, pág. 4; «Tomus IV», pars III, Doc. III. Aquest Papa, en 1627 declarà l'Immaculada patrona de la ciutat de Barcelona. («Man. Nov. Ard.», XIV, p. 273).

(3) S. C.: «Cartas de Cardenales», 1634-1689).

(4) A. C.: calaix 11; «Concepció».

demana al Illustre Capítol sia servit de escriurer a Sa Magestat Catholica (com atant deuot de la immaculada concepcio y protector que es de tots los eclesiastichs), pera que sia servit d'intercedir ab Sa Santiedat dihent los contraris que el objecte que la Iglesia te en la festa de la immaculada Concepcio no es la preservacio del peccat original demanantli ab embaixada particular no sols en son real nom sino també com a protector de tot lo estat Ecclesiastich de tot los regnes y monarquia perque cesse tant gran escandol y estiga la conformitat en tot lo culto públich que tant importa. Y se ha resolt que en eixa conformitat se escriga una carta a sa Santiedat y altre a sa magestad del Rey Catholich que Deu guarde perque intercedesca ab sa Santidad reste en son pristino estat de devoció de la immaculada Concepcio de nostra Senyora» (1).

Les dues cartes, tant la dirigida al Rey, com la adressada a Papa, foren molt expressives. Aquesta anà redactada en llatí; l'altra en castellà, essentho també en aquest llenguatge la lletra enviada al Cardenal Sandoval, acompanyant copia de les dues aludides comunicacions. Com una curiositat copiarém en la nota, la carta enviada al Rey (2).

En el Capítol de 21 d'Octubre de 1655, hi irobem anotat un nou detall referent a la immunitat original de María. «Item se ha llegida una carta del Cardenal Sandoval en la que dona auis al Illustre Capítol de com lo Santíssim Pare Alexandre séptimo se era trobat en les congregacions se havian tingudas acerca del ne-

(1) «Vol. V Secret»; fol. 62 y 63.

(2) S. C., «Regestum Epistolarum Illustrissimi Capituli», vol. I.

Señor

Por ser tant notorias las siniestras interpretaciones que algunos dan a lo decretado por la iglesia, en favor de la Immaculada Concepción de la Virgen y tan en perjuizio de su autoridad afirmando que el objeto que la Iglesia tiene en la fiesta de la dicha Concepción no es la preservación del pecado original. Suplicamos a V. Magestad Catholica, dios le guarde, que continuando en su zelo, que sea servido interceder con su Santidad (como nosotros por nuestra obligación, juzgandolo por necessario) le suplicamos, que tenga por bien de oyrnos benignamente y declarar en este punto lo que fuere del mayor seruiçio de Dios y honrra de su Santíssima Madre; pidiendolo con embaxada particular no solo en su real nombre, sino tambien como protector de los Ecclesiasticos de sus Reynos; para que cesse tanto escandalo, y permanezca en su fuerza la autoridad de la Iglesia y se logre la Uniformidad del culto publico que tanto importa.

En la intercession de V. Magestad tenemos librada, esta gloria de María, tan de seruiçio de su hijo; y quedando tan bien seruido dará muy fauorables sucessos y su Santa gloria a V. Magestad cuya persona Gobierne muchos años como tiene menester.

La Christiandad.

Vich a 9 de mayo de 1653.

goci de la puríssima Concepció de nostra Senyora y de com sa majestat ha feta instancia ab sa Beaitut donant li memorial al mestre del Sacro Palació qui es lo que dona llicencia per les impressions que es fan en Roma y altres aduertencias posa en sa carta y tambe nos escriu lo acuse de recibo de la sua y se ha resolt de ques responga a la carta del Cardenal Sandoval» (1).

Entrá de Bisbe de Vich en 1656 Fra Francesch Crespi de Valladaura, del Orde de Predicadors y devotíssim, com tota sa familia, de la Immaculada. Ja al comens de son Pontificat, a 11 de Juliol de dit any dirigí cartes al Papa y al Rey Felip IV, demanant se definís la Concepció de María (2).

El Rey insistint en sos devots propòsits, en 1659, decidia enviar a Roma a D. Lluís Crepi de Borja, Bisbe de Plasencia, gerinà del aludit Bisbe de Vich. El nostre Capítol, a 11 Juliol del meteix any, rebé carta d'aquest embaixador avisant se dirigia a Roma «a fi de solicitar ab la Santetat la definició de la Concepció de nostra Señora y aixís suplica, supliquen a Deu nostre Senyor lo bon exit» (3). No li faltaren al comunicant els vots del Capítol perque'l Senyor l'iluminés y assistís (4).

Les gestions del embaixador, que's trobá a Roma a finals de Janer de 1660, donaren bon resultat, a 8 Desembre del any següent, en que lográ que el Papa, després de llarch estudi, publicqués la Butlla «Solicitud omnium Ecclesiarum», en la que, renovant les de Sixt IV, Pau V y Gregori XV, prohibia baix les més severes penes afirmar cosa contraria o interpretar els documents papals en sentit de que's rebaixés o disminuís el culte tributat a la Mare de Deu (1). El Rey, que rebé ab gran satisfacció noticia de la Butlla, comunicá el sentit de la metelxa als Bisbes y Capítols,

(1) Lib. VI Secret. fol. IV vers.—Las cartas se troban entre les «Cartas de Cardenales desde 1634 a 1689.» Núm. 4, y «Liber i Epistolarum Illustrissimi Capituli ab anno 1640 usque ad 1660.»

La carta del Cardenal aludeix a un decret de la S. R. Inquisició, a 20 Janer de 1644, en el que's venia a prohibir parlar d'Immaculada Concepció de la Verge, debentse en cambi dir la Concepció de l'Immaculada Verge.

A 12 Desembre de 1655, el braç militar de Barcelona jurá defensar la Concepció Immaculada.

(2) Villanueva: V. L. VII, p. 113.

(3) «Lib. VII de Secret.» fol. 8.

(4) La carta del Bisbe de Plasencia, que va estampada, se troba en la Secretaria Capitular, estant primer de «cartes: «Cartas de 1650 a 1602»: Plech de 1659.

(1) «Bullarium: Tomus V, pars VI».—Doc. CCCLXVI.—Vol. XIX, pág. 182.

que l'havíen ajudat per aconseguir-la, en despaig dictat al Buen Retiro, a 26 Janer de 1622 (1).

Els canonges de Vich, en la reunió de 21 de Febrer de 1662, ho consignen: «Se ha llegit carta del Rey nostre senyor, (que Deu guardi) junt ab la qual enuia al llustre Capítol copia de ja Carta escriu a Sa Magestad el Sumo Pontífice Alexandro 7 copia de Breu de Sa Santetat en orde a la festa, de la Immaculada Concepció de Maria Santíssima y altre carta del Illustrissim y Reverendissim Sr. Bisbe de Placentia, Sr. Lluís Crespi de Valldaura, Embaixador Extraordinari en Roma, encarga y ordena Sa Magestad que fassen la major demostracions eclesiastiques en actió de gràties de est felís Succés. Sens pasar a actió de profanitat, se ha votat y resolt que lo die de Nostra Señora de Mars, se fasse dita festa de la Concepció y se reserva a major deliberació especificar quals demostracions, y se ha fes comissió als Srs. Canonges Sayz y Feu, per fer entendre al Sr. Bisbe esta resolució, suplicar a Sa Illustríssima tingue a be fer de Pontifical en dit die y donarli la norabona de que per medi de son germá lo Sr. Bisbe de Plasencia, se haja alcançat lo predit breu Apostolich contestant la declaració de la festa de la Immaculada Concepció de Maria Santíssima in primo instanti» (2).

El dia 22 de Febrer se tornà a convocar Capítol per parlar de meteix assumpte: «los Srs. Canonges Sayz y Feu han fet relatió que obtemperant al que sels fench ordenat per V. S. en lo Capítol pròxim-passat, havian donat la Embaixada per V. S. ordenada al Sr. Bisbe: de que a fet estimatió y offereix Sa Illustríssima fer de Pontifical lo dia se celebrara la festa de la Immaculada Concepció, que será lo dissapte pròxim a la dominica de Passió en que pensave donar ordres, haurá de deixar de donarne y aixís be avisar als ordenans no gasten en venir, si ja no es que V. S. aparegués senyalar dita festa en altre diada, no habenthi inconvenient y que Sa Illustríssima en qualsevol dia deliberará V. S. se celebre dita festa atropellant dificultats donará gust a V. S. en dir de Pontifical». Aleshores se determiná que la festa se fés el dia de Sant Joseph. L'Ofici es cantaría a cant d'orga y després de Vespres es faria professó general ab toth com si fós Festa anyal. El Vicari General, Canonge Sala, buscaría predicador, convidant

(1) S. C.: «Cartas Reales», n.º 13.

(2) «Lib. VII Secret.», foli. 149.

a festa, no sols als vehins, sino també als Concellers de la ciutat (1).

Als disset de Mars, se donaren nous detalls de la festa, decidint-se que l'Ofici y Vespres fossin a dos chors y que en la professó general se cantés algún motet. «Y se ha dextat en ma dels Drs. Canonges Comuners y Aniversariers lo tocant a la distribució» (2).

Es digne d'atenció la carta que Felip IV dirigí a tots els capítols y Bisbes d'Espanya, queixantse de que els religiosos dominichs en els sermons no feyan el degut elogi de l'Immaculada Concepció, y manant que «en qualquiera parte que sea no se permite predique religioso dominico, sin que preceda assentar con el, que haya de decir en el sermon el elogio de la Virgen Santissima con la expresion de que fue concebida sin pecado original en el primer instante de su ser, como antes de agora tengo mandado y no permitireis lo contrario en manera alguna» (3).

El Papa Alexandre VII, a petició també del Rey Felip, a 7 de Juliol de 1664, concedí en sa Builla *Quia inter præclaras*, pels dominics d'Espanya l'ús d'un ofici y missa ab octava y lliçons aprovades per la Congregació de Ritus (4). Aquesta concessió, el qui era Bisbe de Vich aleshores, D. Jaume de Copóns, desde Tarragona, la comunicá al seu Vicari General, que la presentá al Capítol a 1 de Desembre del mateix any «encomanant se fés la deguda demostració en la celebració de dita festa» resolent «se fassa dita festa ab la major pompa que se puga en la iglesia» (5).

El Papa Climent IX, a 31 d'Octubre de 1667, ab sa constitució *Sincera nostra* refermá la concessió del Ofici y missa y les lliçons d'Octava (6).

En el Concili Provincial tarragoní, de 1678, sessió XXIII, a pe-

(1) «Vol. VII Secret.» fol. 149 vers.

(2) «Lib. VII Secret.» fol. 152 vers.

(3) S. C.: «Cartas Reales», núm. 18.

(4) «Bullarium»; vol. XV, pág. 20. «Tomus» VI, pars VI Doc. CDLXXXIII.

(5) «Vol. VII Secret.» fol. 255 vers. Desde aleshores per tot Espanya se feu la festa y liturgia de la Concepció; havent més tart el Papa Inocenci XII a 15 de Maig de 1693, extés la concessió a tot el mon catòlich (Bullarium XXIII, pág. 34. Tom. IX. Doc. LVI). Ja abans se celebrava tal Octava en algunes Catedrals per concessió especial. Gregori XV en 1622, havia dat tal concessió a Barcelona, fet que els dies 14 y 15 d'Agost de dit any s'havia festejat ab processó y ampaliades extraordinaries. A vint de Novembre del mateix any havia fet tal concessió a la Diócesis de Gerona. No sembla pas que s'hagués pogut fer aixís en nostra Catedral ja que cap consuetud ho prevé.

(6) «Bullarium»: «Tomus VI», pars VI. Document XXV, vol. XX, pág. 208.

fició del Arquebisbe Fra Juan Manuel de Espinosa, se jurá defensar la Immaculada Concepció, promulgantse al efecte una constitució en la que, els Pares se obtemperavan al Decret de 8 de Desembre de 1661, del Papa Alexandre VII (1).

En la reunió capitular de 22 de Janer de 1677, el canonge Magí Colldelram, exposá tenia intenció de fundar la festa de la Concepció celebradora en lo 8 de Desembre, «a la Matines de la Vigília a la tarda fundanthi cantoria a cant de orga, cantant a cada nocturno un dels responsoris, y Tedeum y Benedictus, y que en ellas cremen los quatre roillos además dels siris de la reixa, que está ja fundada per altre y de la mateixa manera a lo offici: y per la distinció a les primeres y segones Vespres, sis diners als Srs. Canonges y qui reben com atals y a quiscú dels demás residents quatre diners; alas Matines dos sous a quiscú dels Srs. Canonges y qui reben com a fals, y a quiscú dels demás residents, un sou quatre diners. A quiscuna de les hores un diner a cada resident y al deus y entonador doble, a la professó quatre diners a cada resident igualment, al offici sis diners a quiscú dels Srs. canonges y aqui reben com a fals y a quiscun dels demás residents quatre diners, tot además de la distribucio té obligació de pagar lo obtentor de la capellanía de Soler. Y en dit offici ademes de la cantoria fundada per lo quondam Canonge Diego Nadal, fundará dos vilancicos, y ministrils perque son a dit offici; y en tots los actes majories als officiant y bordoners; ab sos drets a la Thesorería fábrica y el monjo menor per dos vellas que no son fundades, 8 sous, tot a numero de 130 residents, conforme admet vuy V. S. Ab los següents pactes que de sa vida natural, se reserva dit Sr. Canonge la facultat de fer celebrar si voldra dita festa y deixar de ferla celebrar: y los anys deixarà de ferla celebrar, li haja de correspondrer V. S. la renda cobrable de que dotará dita festa y entregará V. S. Item se reserva que los anys se celebrarà dita festa puga dir sens contradicció la missa conventual, o que puga ferla celebrar al Canonge Francesch Colldelram. Ab los quals pactes y no sens ells pretén fer dita fundació; la qual dotará de 655 lliures, deu sous, en prende 32 lliures, 15 sous, 6 diners en annua pensió.»

El Capítol acceptá la oferta ab acció de gracies, (2). En la reu-

(1) J. D. Costa y Borrás, «Concilios Tarraconenses» Tomo II pág. 120 y 121.

(2) Lib. IX Secret fol. 97 y 98.

nió de 29 de Janer d'aqueix any, s'acabá aquest punt, fentse la fundació, en poder del notari vigatà Joan Bautista, Oriol (1).

Per aquestos anys se veu que, en la diada y vigilia de la Concepció, al igual que per les de Nadal, S. Pere y Pasqua, el Capítol feya cremar quatre graeras o graellas: Com que aquestos aparells no eran de la Catedral, sino que havian de esser manllevats al Concell de la Ciutat, els canonges, a 24 de Desembre de 1681, prengueren l'acort d'aprofitar unes reixes velles de la capella de la Concepció, per fer construhir dites graelles (2). Ab tot y l'acort, l'obra se sospengué, segons demostra l'acta del 1 de Febrer següent, *ja que estava enrrederida l'obra* (3); pero l'acort fou ratificat a 6 de Maig y a 50 del meteix mes, en que s'instá perque les graelles fossin fetes el dia de Sant Pere (4).

La consuetat, del any 1686, expressa clarament lo que aleshores era la festa de la Concepció:

«Dezembre 8: dit die, la festa de la Concepció de Nostra Senyora ab Octava, doble de ampaliada major, posarán tota la plata al altar—: Las dos Vespas se oferirán a la capella de la Concepció dels Claustros; en ditas offertas un dels sagristáns ab tovalloia, ab dos acólits, ab collet tantum y dos beneficiats convidats per los Cabiscols en lo chor ab una de les atxes de la thesoreria cada qual encesa aportará y tornarà desdel altar major la figura petita de plata de Nostra Senyora en dita capella de la Concepció, mentres que en dites offertes, si dirá la oració de la solemnitat, la qual acabada la tornarán a pendrer, y ab tot lo mateix acompanyament sen tornarán ab los Cabiscols y los del gremial al altar major.»

«Lo die de la Vigilia de la dita solemnitat, al punt de les quatre hores de la tarda se començarán matines solemnnes de dita festivitat y se cantarán aquellas ab un vilancico a cant d'orga en cada nocturno, y al Te Deum y Benedictus també a cant de orga y tam-

(1) Id. Id. fol. 38.—El canonge Magí Colldelram morí 14 Desembre 1686. En el llibre d'òbits de la Secretaría Capitular (fol. 17 vers) s'hi fa constar que «in presentii ecclesie de bonis propriis instituit singulis annis, festum Immaculatae Conceptionis Beatae Mariae Virginis». En el «Speculum Foundationum» de 1663, del Arxiu Capitular, se parla de tal fundació (fol. 178). Del Canonge Magí Colldelram consta en Capítol, de 20 de Desembre de 1686, que llegá a la Catedral «un quadro de Sant Felip Neri, a fi y efecte de que quant se fassa lo retaula nou de la Concepció se pose al cap del retaula.» S'acceptá l'oferta, acordant «que per are se pose a un costat de la Capella del Sant Esperit fins que's fassa lo retaula dit». (L. Secret: fol. 310).

(2) «Lib. X Secret», fol. 3 vers y 4.

(3) Id. fol. 68.

(4) Id. fol. 157 vers. Una de les graeres se conserva en el Museu Episcopal.

bé lo offici del dia de la festa. En dites matines cremaran al altar major 8 siris, es a saber un a cada costat de la figura gran de la Concepció ab dos candelers de plata y los restants 6 siris cremarán a la mesa del altar ab 6 candeleros grans majors de plata y de la mateixa manera en dit altar cremarán al offici. També cremaran en ditas matinas y lo endemà al offici los sis siris grosos de desobra la reixa del altar major. Y los quatre rotllos per fundació feta pel canonge Magí Colldelram a la Thezoraría. Ya les matines tantum cremaran quatre siris ab quatre candeleros de plata sobre lo faristol major del chor. En dites matines farán cremar los sacristans una atxa a cada canyo dels del chor y un siri a cada angel dels dos del llegendier tot perque la Iglesia estiga illuminada» (1).

En l'any següent, lo prescriu en aquesta consuetud es veu que's degué modificar en sa execució, cambiantse en alguna de ses parts la fundació del canonge Magí Colldelram. En l'acta de Capítol, de 7 de Novembre, s'hi escriu: «Lo Canonge Cirera ha proposat que la festa de la Concepció que fundá lo Canonge Magí Colldelram, disposa que en les matines així com los cantors entre nocturno y nocturno cantan un villancico, deguessan cantar a cant de orgue un responsori lo últim de cada nocturn, lo que fins ara no se ha posat en execució, lo que proposa a V. S. perque si gusta lo Canonge Colldelram dones orde al mentor de capella que comensen est any. Ha resolt V. S. ques fassa.» (2).

Als 13 de Desembre de 1686, se parlá en Capítol de que el Canonge Francesch Colldelram, havia fet cantar el Magnificat de les vespres y l'introit de la missa de la Concepció a contrapunt, cosa que'l Capítol exigí no's fes altre vegada, sense ferne definitiva fundació. Com que l'endemà morí el Canonge Magí Colldelram, no sembla pas que es portés a efecte la fundació (3).

Pel Setembre de 1688, se tragueren del devant de la capella de la Concepció dues pedres ab anelles que el públich, alsantiles, feya servir per lloch comú, y eran darrer recort dels que hi havia hagut antigament (4). Precisament aleshores el culte tributat en la capella, era molt important, haventhi molts devots que s'hi feyan

(1) Fol. 152. Arx. Cap. cal. VII.

(2) Lib. X Secret fol. 349 vers.

(3) Lib. X de Secret: fol. 308 vers.

(4) Id. XI de Secret: fol. 33.

celebrar fundacions de sepultura, novenari y cap d'any, posantshi a vegades *tiburna* o *tumbol* (1).

En 1698 se feren fer unes canadelles de plata per la mateixa capella.

Els partidaris del Arxiduch Carles d'Àustria, reconegut a Catalunya ab lo nom de Carles III, trobaren també en aquest, un altre seguidor de la doctrina sobre l'Immaculada Concepció. En 1706, ab motiu d'haverse deslliurat Barcelona de les tropes de Felip V, l'Arxiduch volgué fos fet un monument a la Verge, per l'estil del que havia aixecat a Viena l'emperador Ferrán III, en 1647. L'obra que's feu a Barcelona degué tenir caràcter d'interina, ja que fou de fusta pintada, inaugurantse a 20 de Juny de 1706; comensant a 30 de Desembre vinent, a posarse ma en l'obra definitiva, que devia ser de marbres y devia presentar sis llantions, que continuament cremessen en honor de Maria Immaculada. Les dificultats de la guerra feren que'l monument no continués ab gayre pressa. Felip V (ab tot y ser tant devot de Maria concebuda sens pecat, lo que l'obligá a dirigirse repetides vegades al Papa en demanda de una definició dogmática) feu destruhir lo que hi havia ja obrat, al posessionarse de la Ciutat Comtal; deixanthi com a recort, no tant devot, la famosa Ciutadela (2).

El Papa Climent XI, ab sa constitució *Commisi Nobis divinitus*, de 6 de Desembre de 1708, decretá festa de precepte la diada de la Concepció per tot el mon católich (3). Aixó no deixá d'esser motiu de satisfacció pels devots de la Verge.

La Universitat de Cervera, arran de sa fundació pel primer Rey borbónich, en 1717, jurá el misteri de la Concepció Immaculada, considerant sempre a Maria concebuda sens pecat, com a sa patrona y titolar.

En 1732, el citat Rey Felip, seguint el procediment usual pel son antecessor Felip IV, escrigué a tots els Bisbes, Capítols, Ordres religiosos y Universitats, perquè ab súpliques coadjuvessen a la demanda d'una definició dogmática que ell havia feta al Papa Climent XII (4).

(1) Id. XIV Secret: fol. 47.

(2) Id. XII Secret: fol. 87 vers.

(3) «Bullarium»: vol. XXIV, pág. 206.—Tom. X. Doc. CXX.

(4) La carta dirigida al Capítol de Vich es de 24 Setembre 1732 (Secret. Cap. «Cartas y Zedulas Reales» desde 1602 a 1753 Núm. 118.

En el Capítol, de 14 d'Octubre del meteix any de 1732, se doná compte d'aquesta real carta (1). La contestació d'aquell deya:

«Senyor: Recibimos la de Vuestra Magestad de 24 de Setiembre, con la veneracion devida a los reales órdenes con quienes se digna el piadoso y catholico zelo de Vuestra Magestad favorecer-nos, mandandonos procuramos con nuestros poco valederos ofi-cios, a los pies de su Santidad, solicitando la terminativa defini-cion del sagrado Misterio de la Purissima Concepcion de Nuestra Senyora con las instancias mas convenientes a tan piadoso y de-voto fin; a cumplimentar de nuestra obligacion muy devida, siem-pre a los reales órdenes, remitimos la inclusa súplica para su Beatitud a manos del Secretario, como manda Vuestra Magestad, qual si bien reconocemos de ninguna utilidad, pero acompañada con la fervorosa instancia de Vuestra Magestad junto con la so-berana proteccion de la Divina Emperatriz, y mas siendo su Causa propia, esperamos se interessará para consuelo de los fieles to-dos, influyendo en el ardiente zelo de Su Santidad para la termina-tiva definición de la Causa tan devota, y deseada de su Concep-ción purissima, con cuyo amparo nos prometemos del Altissimo exaltaciones continuas en la fe Catholica, paz, quietud, y aumen-to de la Monarquia, a cuyos fines guarde la Real Persona de Vues-tra Magestad los felices y dilatados años que le suplicamos.

Vich en nuestra aula Capitular y Octubre 22 de 1732.

Senyor

De Vuestra Catholica y Real Magestad los humildes y leales Vassallos, los canonicos y Cabildo de la Santa Iglesia de Vich. Don Juan de Cortada Arzediano y Canónigo. Dr. y Canónigo Es-teban ferrer.

Alberch, Secretario.»

La carta al Papa era en llatí (2). La mort de Climent XII apar-impedí que tirés endevant el disegni de Felip V.

(1) «Lib. XV. Secret»: fol. 556 v.

(2) S. C.: «Liber V Epistolarum a 1707 usque 1737». Es de notar que en aquest vo-lum hi há dues copies de la epistola al Rey, una d'elles datada en Novembre, com hi fou calendada (cap d'elles fixa dia del mes), la adreçada al Papa. En la Biblioteca Epis-copal («Papeles varios»: vol. V dels en foli, n. 37) hi ha la carta del Arquebisbe de Sa-ragoça al Papa, firmada a Monçó, a 26 Octubre de 1732.

En 1711, a 11 de Juny, morí el canonge Sacrista, D. Joseph Bosch y de Prat, qui feu celebrar cent misses al altar de la Concepció (1).

En l'acta Capitular de 20 Novembre de 1750, se determiná fer la festa de la Concepció ab l'esplendor de sempre, ab tot y l'atrás de l'administració del Comú (2). Cinch anys més tart, a 1 de Mars, y a petició del Bisbe, Fra Barthomeu Sarmentero, del Orde de St. Francesch, se demaná al Papa fos de primera classe el ritu seguit en la diada de la Concepció, «ab lo motiu especial que en esta Cathedral se solemnisava ab coneguda festa, fundada la Octava, y altar particular de Nostra Senyora de la Concepció (3).» Les preces aixecades al Papa Benet XIV son de 5 de Mars de dit any (4). En la reunió capitular, de 8 Setembre de 1758, se doná compte de la felix resolució de l'instancia (5). En aquest temps els canonges se queixavan de que la fundació per la festa s'endarrería cada any, de manera que hi havia un deute de casi 70 lliures. En l'acta Capitular, de 14 Setembre de 1764, se mirá si's podia adjuntar a la diada de la festa la fundació que el canonge Joseph Vidal, mort a 22 de Febrer de 1743, havia feta per l'Octava (6). S'acordá mirar el testament per si hi hagués lloch a lo que's proposava (7).

En les Corts espanyoles de 1760, convocades per el jurament del Rey Carles III, y el del princep Carles Antón son fill, se tractá de l'elecció de María Immaculada com a Patrona de tots els reyalmes subjectes a la corona espanyola, Era el día 17 de Juliol, quan els diputats, demanaren al Rey que, sens perjudici del patronat y culte al Apostol Santiago, se declarés a María Immaculada per Patrona. El Rey rebé ab molta satisfacció la demanda, encarregant a son embaixador a Roma, D. Manuel de Roda y Arrieta, que suppliqués al Papa Climent XIII la confirmació del patronat ab reso y culte convenient. El Rey meteix, ab data del 28 d'Agost, escrigué al Papa en el meteix sentit; y el Pontífice, a 8 de Novembre, ab sa Butlla «Quantum ornamenti», concedí lo que's demanava; adjun-

(1) S. C.: vol. II d'«Obits»: fol. 19.

(2) «Lib. XVI de Secret»: fol. 382.

(3) «Lib. XVI de Secret»: fol. 44.

(4) «Liber V Epistolarum a 1737 usque 1756».

(5) «Lib. XVII Secret»: fol. 127.

(6) S. C.: «Obits», fol. 21.

(7) «Lib. XVII Secret»: fol. 246.

tant Indulgencia plenaria a la diada de la festa (1). Carles III, a 16 de Janer de 1761, publicà la concessió (2) escrivint, a 28 de Maig, al Bisbe de Vich, enviantli copia de la Butlla Papal (3) y a 18 de Novembre, aclarí els dubtes que podían presentarse al parlar-se del doble patronat de St. Jaume y la Immaculada (4).

El mateix Rey alcançà a 17 Janer de 1762, la concessió del ofici «Sicut Lillium» y de la missa «Egredimini», que'l Papa otorgà en el Breu «Cum primum»; comunican-tho Carles III, en el dia 7 de Maig del meteix any (5). També a 21 de Mars de 1779, el Rey uní la Junta de la Concepció, fundada per Felip III, ab la Orde que portà el seu nom (6). Ab altres instancies, al meteix Papa Climent XIII, el Monarca lográ el Breu «Eximia pietas», de 14 de Mars de 1767, ab el qual s'afegia a la Lletania Lauretana, el verset «Mater Immaculata» (7), y el Breu «Commisi nobis», de 16 de Mars, ab lo que's permetia el reso de la Concepció tots els dissaptes no impedits (8).

També, ab motiu d'haver nascut un príncep reyal a 10 de Setembre de 1771, el monarca fundà la Orde de la Immaculada Concepció o de Carles III, per la que el Papa concedí facultat apostòlica per poguer emplear anualment dos milions de rals de les «encomiendas» de les quatre Ordes Militars y de les Mitres y altres dotacions eclesiàstiques d'Espanya y de ses Indies (9). A la Mitra de Vich, d'aqueix repartiment li tocaren pagar 800 rals anyalment, segons notificació de 22 d'Agost de 1775 (10).

En mitx d'aquestes satisfaccions, els devots de Vich tingueren la mala impressió de que en 1765, a 25 d'Octubre, se cremés l'altar de la Concepció, resolguent el Capítol que's fes immediata-

(1) «Summa aurea de Laudibus B. M. V.»; vol. VII. Col. 389.-Edició Migne.

(2) «Novísima Recopilación de las leyes de España»: Lib. I, Tit I, Ley XVI.

(3) Arx. Mens Epist: «Varias Cartas y Cédulas desde 1739 a 1778»: núm. 48.

(4) «Novis. Recopilación». Loc. cit, nota. Per tot lo referent a Patronat de l'Immaculada veure el curiós estudi del Jesuita, P. E. Portillo, insert en «Razon y Fe», n.º 33 a 36: Maig a Agost de 1904.

(5) D. M. E.: «Varias Cartas y Cédulas desde 1739 a 1778»: n.º 62.—Es de notar en la Real Cédula la forma preceptiva, poch d'acort ab la concessió papal. Els aludits ofici y missa eran, ab petites modificacions, els que havian conservats els Framenors en sa liturgia. La Butlla del Pontífice pot veure's en la «Sum. Aur. de Laud»: VII. 392-A.

(6) A. C.: «Cartas y Zedulas Reales, 1754-1789 n.º 90.

(7) «Sum. Aur». VII: 399.

(8) Id. 398.

(9) «Novis. Recopilación»: loc. cit.

(10) Arx. M. E.: «Varias Cartas y Cédulas»; 1739 a 78, n.º 97.

ment de nou, y «per esto fa comissió als Srs. Comuners ab intervenció del Sr. Baulí y del Canonge Durán (1)».

El Rey Carles III, desde l'Escorial a 10 d'Agost de 1779, ordená que el jurament que feyan algunes Universitats s'extengués y fós obligatori als graduats de totes les del Regne, dictant al efecte una Cédula Real, que du la data del 4 de Novembre de dit any (2). També, a 7 d'Octubre del mateix any, havía enviada una Real Ordre als Prelats, Ordres Religioses, Universitats y Estudis, comunicant l'acort de la Real Junta de l'Immaculada, perque no's disputés del misteri, ans fos defensat per tothom absolutament (3).

Aquestes Ordres foren rebudes pel Bisbe de Vich, Fra Antoni Manuel de Hartalejo, ex-General de la Orde de la Mercé, qui les acceptá ab gran alegríja, ja que era teólech de la Junta de l'Immaculada Concepció; per aixó, a 2 de Desembre del mateix any publicá una exhortació pastora, en la que's parla del Privilegi Mariá, excitant a cumplir lo manat pel Rey y dient que feya obligatori el jurament a tots els curats y catedràtics del Seminari.

Aixó no deixá d'influir en el Cos Capitular que, als 17 de Desembre, a petició del Canonge Ramos, resolgué que els capitulars «prestassen tots lo jurament de defensar, en public y en privat, la Concepció sens mácula de la Verge Maria, junt ab lo jurament de detestar lo Regicidi y Tiranicidi, y, que per lo successiu se fes un Estatut de jurar esto mateix tots los Canonges en son ingrés.» Al acceptarse la proposta, se delegá als canonges Sacristá, Plandiura y Sylví, perque ho comuniquessen al Prelat (4). El dia 24, se rebé comunicació del Bisbe, en la que deixava al arbitri del Capítol els termes baix els que se faria el jurament y la constitució que disposaria com havia de ferse temps a venir. Els canonges Sylví, Cabanes y Miquel, foren els delegats per entendre en la redacció (5).

En carta del dia 23, el mateix Bisbe expressava que'l jurament fora bó ferlo en ia Sala Capitular, passades les festes de Na-

(1) «Lib. XVII Secret», fol. 275.

(2) Novis. Recop.: Lib. I, tit. I Ley XVII y XVIII.—Vid. «Cartas y Zédulas Reales desde 1754 a 1789», núm. 93, Secret. Cap.

(3) Sec. Cap. «Cartas y Zédulas Reales», 1754 a 1789, núm 92 bis.

(4) «Vol. XIX Sec.», fol. 9 vers. 1.

(5) Id. id. id.—La carta episcopal se troba en la Sec. Cap. «Libro de Cartas del Obispo de Vich desde Diciembre 1776 a Julio de 1795», fol. 30.

dal (1). A 7 de Janer vinent se llegí la Constitució «de que se presti jurament per todas las dignitats y Canonges de la present Iglesia, de defender, ensenyar y predicar lo misteri de la Purissima Concepció de la Verge Maria, ab la fórmula inserta de prestarlo, y oida per V. S. se ha aprobada unaniment per tots los vots y firmada dita Constitució, lo Ilm. consecutivament a pres lo jurament a cada un de V. S. per son Orde baix la referida fórmula, y se ha acordat que la constitució de prestarlo a son ingrés los veniders, se inserti al llibre de las Constitucions (2)».

El jurament que prestá el Bisbe y Capitulars deya: «Juro per haec sancta Dei Evangelia, quod ore, et corde tenebor, tuebor, deffendam, praedicabo, atque adocebo animam Beatae Virginis Mariae, in primo instanti suae creationis, et infusionis in corpus, praeveniente Spiritui-Sancti gratia, intuitu meritorum Jesu-Christi, Redemptoris, a peccato originali praeservatam et immunem fuisse; et in hoc sensu festum Conceptionis ejus ab Ecclesia celebrari.» (3)

La Pastoral del Bisbe Hartalejo, referent a tal homenatge a la Concepció va ser impresa y propagada profusament (3).

Després ocupá l'atenció preferent del Bisbe y Capítol, la qüestió de amplificar la Catedral. Com que el Bisbe mostrá per aixó un interés grandíssim, el Capítol, a 25 de Janer de 1782 tractá de ferli una demostració d'agrahiment (5), deixantli edificar una capella en el lloch abont se posés la primera pedra. Aixó fou comunicat al Prelat en afectuosa carta del dia 28 (6).

En la sessió del dia 22 de Febrer, se rebé una carta del Bisbe, «ab que exposa a V. S. la sua intenció de edificar sobre la esquina de la nau que dona a la part del Sant Esprít, una capella baix lo titol del misteri de la Concepció de Maria Santíssima, y en ella deixarshi sepultat, suplicant a V. S. que si lo dit Ilm. premor a la edificació de esta capella, se depositie son cadavre en la Iglesia de la Mercé de esta ciutat y se traslladie despues y sepultie en la dita capella de la Concepció. V. S. resol se repongui ab tola estima-

(1) «Lib. XIX Secret», fol. 31.

(2) Id. id. fol. 10.

(3) Aixís consta en un imprés de que hi havia exemplars en els diferents arxius vigatans. La Constitució al efecte dictada porta el núm. 713. del vol. de la Sec. Cap.

(4) El Capítol la rebé a 8 de Febrer de 1780. «Lib. XIX de Secret», fol. 13.

(5) Id. id. fol. 60, vers.

(6) Sec. Cap.: «Lib. III Epistolarum», fol. 367.

(7) «Lib. XIX de Secret», fol. 62 vers.

ció al Sr. Bisbe assegurant-lo de que V. S. complirà de part sua, tot lo que Sa Il·lma. insinúa relatiu a la Concepció, en cas de que lo Senyor Bisbe no la pogués veurer en sos dies acabada.» (1) El Capítol raspengué afectuosíssimament a la comunicació episcopal. (2)

El Bisbe Hartalejo morí a 17 de Juny de 1782, sent depositades ses despulles en la iglesia del Convent de la Mercé, trasladantse després en la capella de la Concepció de la nova Catedral, ahont se li construhí un panteó de fusta pintada, com si fós de marbre (3). Aquesta capella substituí la que hi havia en el Claustre gòtic o sia la que ens ha ocupat fins ara.

Volent el Rey Carles III que fós observat lo que el Papa Climent XIII havia concedit referent al reso de la festa de la Concepció, continuant en sa deria de parlar de dita Bulla de 1766, com si fos rigurosament preceptiva, a 25 de Juny de 1788, escrigué a tots els Bisbes manant s'observés puntualment lo que ell havia prescrit, afegia que «deuia seguirse sin diferencia alguna, con uniformidad en todos mis dominios» (81). El Prelat vigatà ja no cal dir que contestá mostrantse sumís al manament real, fentho ab data de 29 de Juliol del meteix any.

El nou altar de la Concepció, d'estil neo-clàssich y no desprovehit d'elegancia, conforme pot veures en nostra Catedral,

(1) La Carta del Bisbe se troba en el llibre «III de Cartas de Obispos de Vich» n.º 48, Sec. Cap. La del Capítol pot veures en el «Liber VII epistolarum ab anno 1756 usque 1789», fol. 369.

(2) Hi ha lloch a dubte respecte de la data fixa en que's feu la traslació del Bisbe Hartalejo. Sembla que's feu a 7 de Novembre de 1804. En la reunió capitular de 30 de Setembre de dit any, se resolgué «que se face ab pompa la traslació a la Catedral del Cadaver del Illustríssim Senyor Artalejo y a est fi se fa comissió als Senyors Comuners y Marmessors de dit Illustríssim Senyor. (Lib. XXI Secret)». El darrer dia del meteix mes se fa notar que «se aplasa lo dilluns die 7 per la traslació del Senyor Artalejo per qual fi quedan encarregats los comissionats de activar les diligencies necessaries (Id. id.)». En igual dia del any següent de 1804, llegim: «En atenció de estar resolt ferse l'absolta per lo Senyor Artalejo lo die 7 de Novembre, despues de Vespres vol V. S. que la face lo Canonge Semmaner, acompanyantlo los dos capers sense bordóns (Id. id.)». Aixó darrer dona a entendre que la traslació fou a 1804, confirmantho el llibre d'Obits de la meteixa Catedral, quant deixa escrit: que «die 7 mensis Novembris anno a Christo nato, 1804, ossa dicti Illustrissimi ac Reverendissimi D. Fratris Antonii Manuelis de Artalejo Vicensis Episcopi, fuerunt translata a sepulcro a quo erant recondita in ecclesia Monasterii V. M. de Mercede, cum magna et debita solemnitate ad novam Cathedralem Ecclesiam: ac in sepulcro noviter erecto sub tecto in cornu Evangelii capelle Immaculatae Conceptionis B. M. semper tumulata (fol. 26)». D'aquest Bisbe llegim que havia costejat una llantia per dita capella. (Villanueva, V. L. vol. VII).

(3) A. M. E.: «Secretaria Breves Edictos y Cédulas Reales», núm. 75.

apar fou obra dels escultors Real de nostra ciutat. L'imatge de l'Immaculada pot dirse que es una bella escultura.

Feya poch que s'havia alçat aquest altar quant vingué el dubte de si podia considerarse com a privilegiat, acordant el Capítol, a 14 d'Octubre de 1803, «que se acudis a Roma demanant igual indult (de Privilegiat) per los actuals (altars) de Nostra Senyora de la Concepció y Sant Bernat, Nostra Senyora del Cor, vuy dels Dolors de Maria Santíssima ab la extensió per inde valere á los demás altars de la iglesia, quan estigan estos cuydats (1). A 28 de Setembre de 1804, se llegí un Breu de 10. de Juliol anterior, en el que's concedia ser privilegiats tots els altars de la Catedral per tots els sacerdots intervinents en el Cor. Aquest Breu fou publicat pel Provisor Ordinari, ab lletres del 6 de Setembre (2).

Aleshores s'escaigué ser en diumenge d'Advent l'Octava de Nostra Senyora de la Concepció, discutintse, a 9 de Novembre, si podria tenir lloch la fundació feta pel Canonge Vidal «en que se toca l'orga: resol V. S. que sí y que se note en la Consueta (3).»

En 1810, a 1 de Desembre, ab tot y la calamitat dels temps, que eran de plena guerra, se acordá «que celebre la festa de la Concepció ab la possible solemnitat y del modo que permetia la cobrança de les rendes.» (4).

Les necessitats d'aquesta guerra y l'excessiva bona fe y patriotisme dels eclesiàstichs, portaren la desaparició de les alhajes de la Catedral, completant l'expoliació la irrupció dels exercits constitucionals d'en Francisco Mina, que durant els dies 28, 29 y 30 de Novembre de 1822, estigueren apoderats de la Catedral, emportantsen d'ella tot lo que'ls doná la gana. Aixís desaparegueren tant l'antigua Mare de Deu de Gracia, d'argent daurat, com la imatge de l'Immaculada, també argentina, que havia ofert el Canonge Segimón Ferreres, que havian figurat en les solemnitats dedicades a Maria concebuda sens pecat (5).

En 1823 a 5 de Setembre trobém l'extrany acort de canviar les guardes del pany de la capella de la Concepció, a fi de que no poguessen dirhi missa més que els canonges, ja que els beneficiats

(1) «Lib. XXI Secret».

(2) Id. id.

(3) Id. id.

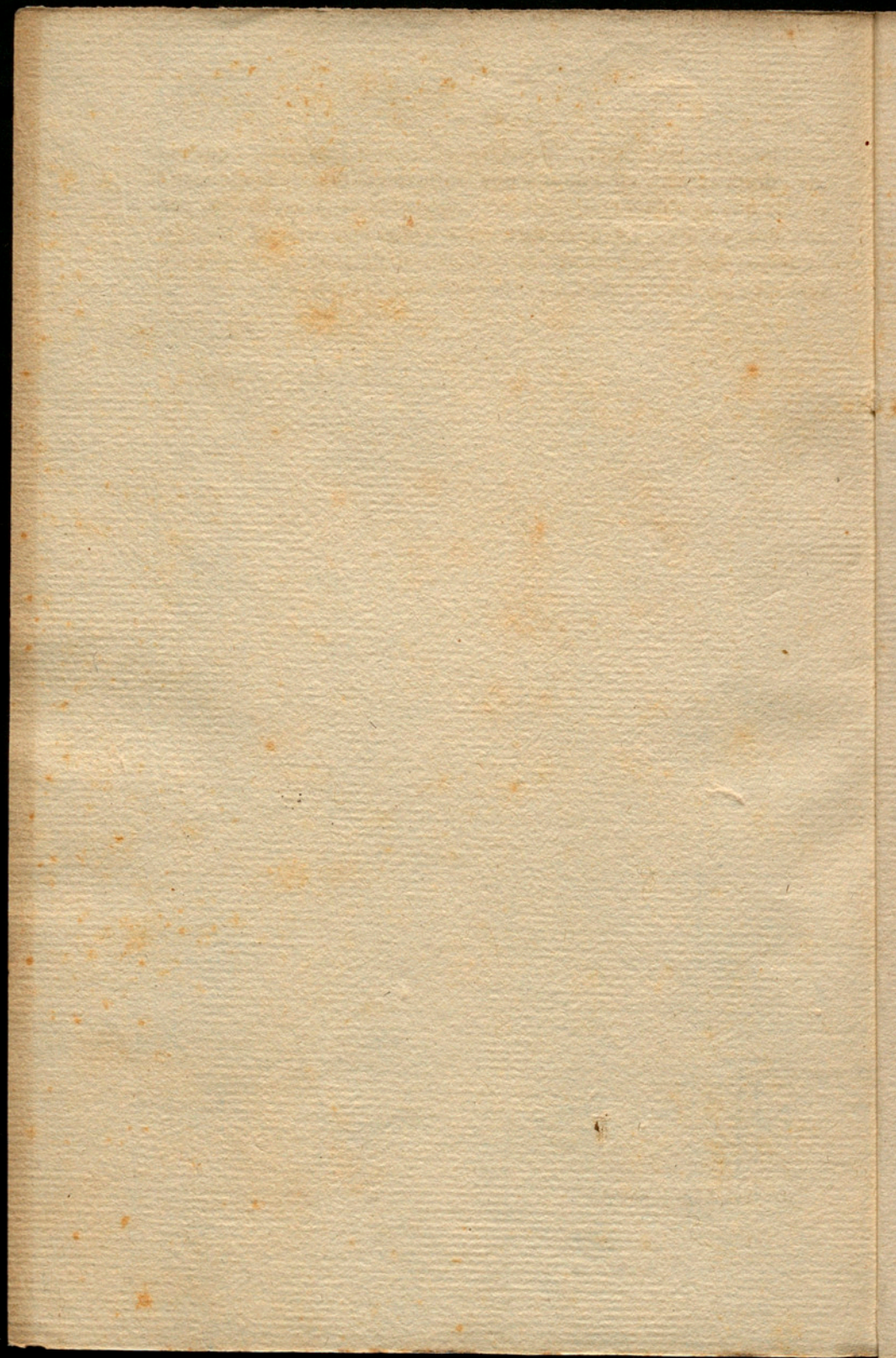
(4) Id.: «Lib. XXII Secret.», fol. 91 vers.

(5) En 1916 el Canonge Joseph Alier oferí a la Catedral una nova imatge de plata.

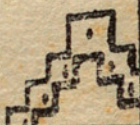
se'n havian apoderat (1). Aquestos no devian pas ser els que tenian drets antics en l'altar y que portavan el titol de la Concepció, ja que sembla que als tals era impossible negarlos lo que per ells era un dret. La desanortisació acabá casi del tot tant ab aquestos com ab los demés de la Catedral, deixant de consignar fets mes moderns, aquí doném per acabada la tasca.

J. GUDIOL, PVRE.

(1) Vol. XXIII de Secret.

INSTITUT
AMATLLER
D'ART HISPÀNIC

ID. BIB: 18431

NUM. REG: 782

INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPÁNICO

N.º Registro: 782

Signatura: HYG

vic (Barcelona)

Sala

Armario

JOS

EL

MiG 19.8.24.2981. Cathedral/s.d. Gud